

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala

Sandra Saar
Taskuhääling „Mis siis, kui...” kui teaduse kommunikaator
Magistriprojekti kaaskiri (SVUH.00.054)

Juhendaja: Signe Ivask, PhD

Tartu 2022

Sisukord

Magistriprojekti tegemise põhjendus ja eesmärk	4
Taskuhäälingu mõiste.....	5
Teadustaskuhäälingud	6
Teaduskommunikatsioon	7
Teadustaskuhäälingud kui teaduse kommunikaatorid.....	9
Teadustaskuhäälingud ja -raadiosaated Eestis	10
Taskuhäälingud Tartu Ülikoolis.....	11
Loovprojekt „Mis siis, kui...”	12
Meeskond	12
Projekti ettevalmistus	12
Projekti protsessi kirjeldus	15
Formaadi arendus	15
Temaatiline lähenemine.....	17
Rollid projektis.....	18
Toimetaja	18
Saatejuht/ajakirjanik	19
Monteerija	20
Kommunikeerija/turundaja.....	20
Projekti teostamise tehnilised vajadused.....	21
Sihtrühm: prognoos	23
Tulemused.....	23
Kuulatavus.....	23
Levitamisstrateegiad.....	25
Koroonamõjutused	27
Analüüs.....	28
Varasemad oskused	28
Mis oli hästi?	29
Millega ei saa rahule jääda?	30
Kahe intervjuu võrdlus	33
Kuidas toetas õppekava saate loomist?	41
Soovitused uue taskuhäälingu loomiseks.....	43
Järeldused ja kokkuvõte	44
Kasutatud kirjandus	46

LISA 1. Ülevaade saadetest seisuga 29.05.2022.....	49
LISA 2. Tartu Ülikoolis tehtavad taskuhäälingud aprillikuu 2022 seisuga	53

Magistriprojekti tegemise põhjendus ja eesmärk

Traditsioonilise magistritöö asemel otsustasin koos juhendaja Signe Ivaskiga teha loovprojekti, milleks valisin teadustaskuhäälingu loomise. Teadus ümbritseb meid igal pool ja inimesed peavad iga päev langetama otsuseid. Teadus saab inimesi nende valikute tegemisel aidata (Royal Society, 1985). Viimaste aastate mõjukaim näide sellest on ilmselt olnud koroonakriis ja vaktsineerimine ning teadlaste antud avalikud suunised nende teemade kohta. Seega on oluline küsimus, kuidas laiendada üldist arusaama teadusest. Kuna mind ennast paeluvad teadusteemad ja tahaksin, et need rohkem laiema avalikkuseni jõuaksid, siis soovisin ka magistriprojektina teha midagi, mis puudutaks teadust laiemalt.

Kuna võimalikest meediumidest sümpatiseerib mulle kõige enam audiomeedia, siis selle järgi otsustasingi just helikeele kasuks. Vaadates erinevate raadiokanalite saatekavu ja otsides internetist eestikeelseid teadustaskuhäälinguid, selgus, et seal on lünk, mille võiksin täita. Seega oli kindlasti ajahetkel, kui projektiga alustatud sai, aga ka nüüd, ruumi põnevatele teadusteemalistele jutuajamistele.

Alustasin [teadustaskuhäälinguga „Mis siis, kui...”](#) 2020. aasta sügisel. Taskuhäälingul oli kaks peamist eesmärki: rääkida huvitavatel teadusteemadel tavainimesele arusaadavas keeles ja anda noortele teadlastele võimalus harjutada turvalises keskkonnas oma teadustööst rääkimist ehk pakkuda neile esmast meediakogemust.

Olles oma töös teadlastega kokku puutunud, olen tajunud, et tihtipeale nad ei mõista, kuidas oma teemast selgelt ja arusaadavalt rääkida nii, et ka tavainimene sellest aru saaks ja temas tekiks huvi kuuldu vastu. Tihtipeale on teadlased harjunud rääkima endaga sarnase kuulajaskonnaga, kel on neile sarnased huvid ja teadmised, seetõttu kasutavad nad küllatki spetsiifilist sõnavara (Royal Society, 1985). Teadlased võiksid aga oma töö tulemustest rääkides tuua näiteid, kuidas uut teadmist saab igapäevaelus kasutada või rakendada (Ainsaart, 2020). Muidugi on teadlasi, kes mõistavad juba praegu väga hästi, et vastavalt auditooriumile tuleb valida viis, kuidas soovitud sõnum nendeni viia.

Teadlastel on oluline panus ka poliitika kujundamisel, sest neil on olemas teadmised, mida saaks rakendada erinevate otsuste langetamisel (Bednarek, 2016). Näiteks 2022. aasta kevadel

on Eestis palju kõneainet pakkunud suurperede lastetoetuse tõstmine, kus teadlased on sõna võtnud ja arutanud, kas seesugune meede praeguses olukorras on mõistlik. Selliseid küsimusi, kus teadlaste sõna võiks arutelu suunata, on aga palju. Selleks peavad teadlased suhtlema arusaadavalt inimestega, kes langetavad otsuseid, ja ka tavainimestega, kes mõistaksid, miks üks või teine meede on mõistlik või ebamõistlik (Bednarek jt, 2016).

Töötades teaduskommunikatsiooni spetsialistina, puutusin kokku sellega, et kuigi Eestis tehakse tiiptasemel teadust, siis kohati on teadlaste häält raske kõlama panna. On kanaleid ja väljaandeid, mis hea meelega kajastavad teadusteemasid, aga on ka neid, mis sellele kuigivõrd palju rõhku ei pane. Kui vaadata näiteks Eestis ilmuvaid ajakirju, siis teadlastest kirjutatud persoonilugusid neis väga sageli ei kohta. Koroonakriis on seda olukorda veidike muutunud, sest see suunas kõigi pilgud teadlaste poole ja üha rohkem räägiti sellest, kui tähtsad on teadlaste edastatud selged sõnumid ja arusaadav jutt. Projekt saigi ellu kutsutud selleks, et toetada noorteadlasi, et neist saaksid kunagi oma valdkonnas head kõneisikud. Sel moel oli võimalik sellesse pikka protsessi kasvõi väiksel määral panustada.

Kuigi olin enne loovprojektiga alustamist töötanud reporterina, siis eraldi saadet ma kunagi välja mõelnud ega üles ehitanud ei olnud. Seega isiklike eesmärkidena soovisin arendada just sellega seotud oskusi: mõista, kuidas käib saate loomine ja mis on vaja enne saadet salvestama asumist läbi mõelda.

See töö ei ole klassikaline magistritöö, vaid tegemist on kaaskirjaga, milles reflekteerin praktiliseks lõputööks olnud taskuhäälingu loomise protsessi ja kogemust. Seega keskendub kaaskiri taskuhäälingule, mille kontseptsiooni mõtlesin ise välja, mille teostas ja mida levitasin. Kaaskirja ülesehituseks sain inspiratsiooni varasematel aastatel Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis kaitstud loovprojektidest.

Tänu sõnad soovin edastada Signele, Britile, Marjule, Alarile, Evale ja Kairile, kes nõu ja jõuga toetasid nii projekti valmimist kui ka kaaskirja kirjutamist.

Taskuhäälingu mõiste

Podcast’id või eestipäraselt taskuhäälingud on meediafailid, mida saab interneti kaudu levitada (Mathieu, 2007). Taskuhäälingute eripära seisneb selles, et neid on küllalt lihtne luua ja nad on hõlpsasti kättesaadavad. Idee poolest saavad kõik, kel on arvuti ja internet ning mõni montaažiprogramm, luua oma taskuhäälingu (Dantas-Queiroz jt, 2018). Iseasi, kui hea kvaliteediga loodu on. Kuulajal on vabadus taskuhäälinguid kuulata, mil iganes tal selleks soovi on (Birch ja Weitkamp, 2010). Kuigi terminit „taskuhääling“ tutvustati juba 2004. aastal, muutus see populaarseks alles kümme aastat hiljem (Berry, 2015). Taskuhäälingute suurem läbimurre toimus 2014. aasta oktoobris, mil ilmus taskuhääling pealkirjaga „Serial“, mille eestvedaja oli ajakirjanik Sarah Koenig. Seda taskuhäälingut saatis tohutu edu: kaheksa nädalat pärast esimese osa avalikustamist purustas taskuhääling iTunesis senise rekordi, saavutades üle viie miljoni kuulamise (Crook, 2014) ja seda kõigest ühel voogedastusplatvormil.

Pealtnäha on raadiosaade ja taskuhääling küllaltki sarnased. Peamine erinevus raadiosaate ja taskuhäälingu vahel seisneb selles, et raadiosaade on osa programmist, taskuhääling aga eraldiseisev tükik. See tähendab, et raadiosaade jõuab eetrisse kindlal päeval ja kellaajal ning programmis on ette nähtud, kui pikalt on ühe või teise saate jaoks aega. Taskuhäälingule ei eelne ega järgne muud saadet. Uued osad ei pea isegi regulaarselt ilmuma. Samuti ei ole ajapiirangut: saade võib olla iga kord eri pikkusega ega pea mahtuma kindlasse ajaraami.

Teadustaskuhäälingud

Kui võrrelda näiteks meelelahutuslike taskuhäälingutega, on teadustaskuhäälinguid maailmas üsna vähe (Dantas-Queiroz jt, 2018). Inimesed kuulavad aga taskuhäälinguid peamiselt just meelelahutuslikel eesmärkidel ning tahavad, et saade oleks lõbus ja tekitaks hea tunde (McClung ja Johnson, 2010). See võib olla ka üks põhjustest, miks meelelahutust pakkuvaid *podcast*’e on näiteks teadustaskuhäälingutega võrreldes rohkem. Teadusteemad võivad inimestele tunduda tihtipeale keerulised ja kauged, meelelahutus on üldiselt aga kõigile mõistetav, ei vaja palju süvenemist ega enamjaolt ka eelteadmisi.

Küll aga on audiomeedia tarbimise eripära see, et saateid kuulatakse tihti muude tegevuste kõrval, näiteks autoga sõites, koristades või sporti tehes (Dantas-Queiroz jt, 2018). Kuna teadus võib tihtipeale tunduda keeruline, siis võib tekkida ka eeldus, et teadustaskuhäälingud vajavad rohkem süvenemist ja neid ei saa kuulata muude tegemiste kõrvalt. Seega, kui

inimesed eelistavad nautida taskuhäälanguid muude tegevuste kõrvale, siis võivad nad automaatselt teadusega seotud taskuhäälanguid oma kuulamismenüüst välja jätta.

Teaduskommunikatsioon

Teaduskommunikatsioon hõlmab teadlaseid, teaduse vahendajaid ja laiemat avalikkust (Burns jt, 2003). Davies (2021) toob välja, et teaduskommunikatsiooni rolli ühiskonnas võib jagada mitmeks. Ühelt poolt on teadlastel kohustus anda aru oma tegevusest, sest üldiselt kasutavad teadlased teadustööks maksumaksja raha. Sel põhjusel on ka kriitiline teaduskommunikatsiooni üheks alusdokumendiks peetav raport: Briti Kuningliku Ühingu aruanne, mis avaldati 1985. aastal. Dokumendis on kirjas, et teadlased peavad õppima paremini suhtlema laiemal avalikkusega, eriti meediaga.

Isegi kui inimesed tahavad teadusteemadega seotud sisu tarbida, siis ei pruugi nad seda üles leida. Hummi (2020) uuringust selguski, et inimesed tunnevad, et teaduskommunikatsiooni tulemused jõuavad nendeni harva. Kui see juhtub, siis peamiselt teleaadete vahendusel, näiteks dokumentaalfilmid või teadussaated, aga ka Youtube'i videod. Põhjus, miks teaduskommunikatsiooni tulemused inimesteni ei jõua, võib seisneda ka selles, et inimesed on sellest valdkonnas emotsionaalselt distantseerunud ja neil on arusaam, et teadusteemad on akadeemilised ja keerulised (Humm, 2020). Kui inimesed näevad teadlast, kes räägib väga keeruliselt ja mõistetamatult, siis võivad sellised arvamused kinnitust saada. Üks võimalus seda hirmu vähendada on kasutada teadusteemade kommunikeerimisel huumorit või tekitada laiem tunnetus, et teadus ei pea alati olema üliakadeemiline ja igav (Humm, 2020).

Kui Eestis räägitakse teaduse kommunikeerimisest, siis võib kohata nii väljendeid „teaduskommunikatsioon“ kui ka „teaduse populariseerimine“. Neist viimane on kõige tavalisem väljend kirjeldamaks protsessi, kus teadust presenteeritakse avalikkusele (Olesk, 2020). Seejuures kasutatakse Eestis termineid „teaduse populariseerimine“ ja „teaduskommunikatsioon“ tihtipeale sünonüümidenä. Seda ilmselt sellepärast, et väljendit „teaduse populariseerimine“ kasutati Nõukogude Liidu ajal ja see on sellest ajast saadik käibele jäänud. Eesti Teadusagentuur kasutab sõna „populariseerima“ hariduslike tegevuste juures ja „teaduskommunikatsiooni“ terminit kasutatakse meediaga seotud tegevuste kirjeldamiseks (Olesk, 2020). Eesti Teadusbaromeetri raportis (2020) on aga kirjas, et teaduse

populariseerimise eesmärk on eelkõige tekitada inimestes huvi teaduse vastu, samas kui teaduskommunikatsioon peaks selgitama peale uuringutulemuste ka seda, kuidas teaduslikku meetodit rakendati, ning pakkuma dialoogi avalikkuse ja tavainimeste vahel.

Eestis hakati teaduskommunikatsioonile rohkem tähelepanu pöörama siis, kui Eestist sai Euroopa Liidu liige. See tähendab, et tekkisid teadusagentuurid, -festivalid, arendati teadusajakirjandust – seda kõike selleks, et kiirendada ja parandada teaduskommunikatsiooni (Olesk, 2020). Teadusajakirjandus ja ajakirjandus laiemalt pakub teadlastele hea võimaluse jõuda suurema hulga inimesteni. Olesk (2020) kirjutab, et Eesti meedia on teadlaskonnale hea partner: teadusteemad on alalised rubriigid meediaväljaannetes ja teadusajakirjanikud on üldiselt teadlaste silmis heas kirjas. Kirjanduses heidetakse tihtipeale aga ette, et teadusajakirjanikud on ebatäpsed, keskenduvad sensatsioonile, lihtsustavad liigselt ega suuda avalikkuses tekitada piisavalt diskussiooni teaduslike probleemide üle (Secko jt, 2013). Kuigi mõneti võib see nii olla, sest nii palju, kui on ajakirjanikke, on ka erinevaid lähenemisi ja kogemusi, siis tihtipeale võib probleem seisneda ka teadlastes endis. Nimelt ollakse harjunud rääkima teiste teadlastega, kel on paljuski samad taustateadmised, ja seetõttu saavad teadlased kasutada erialaspetsiifilist sõnavara, millest tavainimene ei pruugi aru saada (Royal Society, 1985).

Ülikoolid on ühed asutused, kes teaduskommunikatsioonis suurt rolli kannavad. Teadlastele aga pruugi meeldida, kui teaduskommunikatsioon taandub turunduslike eesmärkide saavutamisele (Davies, 2021). See võib juhtuda näiteks siis, kui ülikooli kasutab teaduskommunikatsiooni oma sisseastumiskampaanias. Teadlastele tundub, et ülikoolid näevad teaduskommunikatsiooni kui võimalust ülikooli mainet tõsta, aga mitte seda, et ühiskonna jaoks on väärtuslik, kui inimesed on teadusteemadega rohkem kursis (Davies, 2021). Samas on ülikooli jaoks teaduskommunikatsioon oluline ka seetõttu, et ülikoolid võitlevad „helgete peade” eest, kes oleksid tulevikus praegustele tippteadlastele järelkasvuks. Näidates, millist tippteadust ühes või teises ülikoolis tehakse, võib mõjutada noori mõnd kindlat ülikooli valima.

Ülikoolid on aga kõigest üks osa teaduskommunikatsiooni tegijatest. On erinevaid teadusasutusi (agentuurid, muuseumid jne), kus mõeldakse pidevalt välja uusi tegevusi ja võimalusi, kuidas teadusteemasid inimestele veelgi lähemale tuua. Suurem osa tegevustest on

eesmärgiga teadust atraktiivselt presenteerida, aga ka tekitada inimestes paremat arusaamist, kuidas teaduslikud protsessid käivad (Olesk, 2020).

Eesti Teadusbaromeetri raportist selgus, et eesti inimeste usaldus teaduse vastu on kõrge: 78 protsenti inimestest usaldab teadlasi. Muidugi tuleb arvestada, et küsitlus viidi läbi 2020. aasta suvel (Ainsaar jt, 2020) ja sel ajal oli koroonakriis kestnud mõned kuud ning inimeste pilgud olidki rohkem teadlaste poole suunatud.

Kuigi teaduse kohta on võimalik informatsiooni saada eri kanalitest, siis Eesti inimesed saavad seda kõige enam trükimeedia vahendusel ja internetiväljaannetest (Ainsaar jt, 2020). Küll aga muutuvad auditooriumid üha enam killustunumaks ning paljud inimesed ei pruugi enam üldse raadiot kuulata või televiisorit vaadata. Seega soovitatakse raportis mõelda ka teiste kanalite ja formaatide peale, luues sisu uute keskkondade jaoks (Ainsaar jt, 2020: 55). Uute keskkondade kasutamisel ja infot uuenduslikul viisil edastades ei tasu oodata kohe suurt auditooriumi, sest killustunud auditooriumide tingimustes saab kaasa haarata pigem kindla huviga inimesi, keda aga ei pruugi olla massiliselt (Ainsaar jt, 2020: 56).

Teadustaskuhäälingud kui teaduse kommunikaatorid

Alates 2004. aastast on taskuhäälingud kujunenud üheks teaduskommunikatsiooni vahendiks üle maailma (MacKenzie, 2019). Kuigi Eestis ei ole just ülemäära palju teadustaskuhäälinguid, siis mujal maailmas on neid omajagu. Taskuhäälingu loomine on hea võimalus, kuidas iga teadlane ise saab teaduskommunikatsioonile kaasa aidata, sest neid on küllaltki lihtne luua ning need ei vaja suurt tehnilist võimekust. Samuti ei ole erilisi piiranguid formaadile. MacKenzie (2019) uuris ingliskeelseid taskuhäälinguid, mille teemad puudutasid loodusteaduste valdkonda. Selgus, et 77 protsenti taskuhäälingutest oli suunatud nii-öelda tavalisele inimesele ja 65 protsendil taskuhäälingutest oli teadlasest saatejuht. Seega teadlased ilmselt mõistsid, et teadusteemasid on vaja viia tavainimesteni eesmärgiga arendada nende maailmapilti ja -taju. Kuna rohkem kui pooltel taskuhäälingutest oli teadlasest saatejuht, siis võib järeldada, et teadlane ei vajanud saatejuhi suunamist, et rääkida tavainimesele teemadest arusaadavalt. 62 protsenti taskuhäälingutest oli aga toodetud koostöös mõne organisatsiooniga (MacKenzie, 2019). Seega oli omajagu neid, kes võtsid taskuhäälingu tegemise enda peale ja seda ilmselt peamiselt missioonitundest.

Teadustaskuhäälinguid saab küll kasutada teaduskommunikatsiooni vahendina, aga neil on veel väga palju võimalusi. Näiteks taskuhääling „The Sausage of Science“ pakub platvormi, et rääkida kriitiliselt akadeemias levivatest muredest ja probleemkohtadest. Alguses sai taskuhääling loodud eesmärgiga rääkida kaasteadlastega teaduse tegemisest ja sellest, kuidas üks teaduspublikatsioon sünnib. Õige pea aga taipasid taskuhäälingu läbiviijad, et sellel on võimalus ka kaudselt teadlasi aidata, rääkides muredest ja rõõmudest, mida paljud teadlased tunnevad, aga millega nad samas ka üksi on (Ocobock jt, 2021).

MacKenzie (2019) uuritud taskuhäälingutest kuus protsenti olid suunatud näiteks loengut asendama või loodud mõne konverentsi või seminari jaoks. Seega saab taskuhäälingut kasutada osana õppeprotsessist. Ajal, mil e-õpe on üha enam levinud, tuleb ka õppejõududel olla loominguline. Kui sageli salvestavad õppejõud loengu videosse, siis üks variant on hoopis taskuhääling luua, millest saaksid soovi korral osa ka inimesed, kes ei õpi ülikoolis. Samuti saab taskuhäälingut kasutada osana üliõpilaste õppeprotsessist, kus tudengid kasutavad erinevaid kaasaegseid võimalusi, et viia teadussõnumid laiemale avalikkuseni. Shrader ja Louw (2021) lasid üliõpilastel luua taskuhäälingu, teha video või blogida mõnest neile olulisest teemast, mis puudutas looduskaitseküsimusi. Üliõpilased tunnistasid hiljem, et ülesanne pani neid rohkem mõtlema selle peale, kuidas muuta teadus laiema auditooriumi jaoks atraktiivseks ja et erinevad lähenemised viivad erineva sihtrühmani (Shrader ja Louw, 2021). Seega on taolise projekti puhul õppekohti mitmeid: ühelt poolt kommunikatsiooniõpe, teisalt areneb ka üliõpilase loovus. Küll aga oli osal tudengitest raske aru saada, kas nad on õigel rajal, sest seesuguse loovtöö lahenduseks ei ole ühte õiget võimalust (Shrader ja Louw, 2021).

Teadustaskuhäälingud ja -raadiosaated Eestis

Kui projektiga alustasin, siis sai teadustaskuhäälingule kõige lähemaks pidada mitmeid teadusele pühendatud raadiosaateid, näiteks Raadio 2 „Puust ja punaseks“ ja Kristjan Pordi tehnoloogiakommentaari, Vikerraadios Priit Enneti teaduskommentaari ja „Labor“. Kuku raadios on Tartu Ülikooli teemadele keskenduv saade „Kuue samba taga“ ja loodus-teadussaade „Kukkuv õun“. Levila teeb aga saatesarja „Siin Tartu“, mis keskendub muu hulgas teadusteemade käsitlemisele. Tallinna Ülikoolis on saade „Ekspert eetris“, mis on nähtav Postimehe vahendusel. Saatejuht rääkis, et pärast saadet muudetakse videofaili ka audiofailiks ning see pannakse internetti olemuselt taskuhäälinguna. Seega, kui alguses on tegemist

audiovisuaalse saatega, siis hiljem saab sellest justkui taskuhääling. Sealgi saates on külalised suures osas teadlased ja räägitakse teadusega seotud teemadel.

Kui 2020. aasta sügisel ei olnud Tartu Ülikooli eri üksustes taskuhäälingute loomine veel kuigi levinud, siis 2022. aasta kevadeks on olukord muutunud ja tekkinud on mitmeid taskuhäälinguid. Ülikoolide kodulehtedelt leidsin vähemalt üheksa erinevat taskuhäälingut, aga see ei tähenda, et neid ei võiks veel olla. Kuna Tartu Ülikool on suur organisatsioon ja ülikoolil endal puudub tõenäoliselt kõigi üksuste kõigist tegemistest täielik ülevaade, siis võib juhtuda, et taskuhäälinguid on veel. Sama võib olla ka teistes ülikoolides.

Kui ülikoolid kõrvale jätta, siis üldiselt võib järeldada, et teadustaskuhäälingud ei ole Eestis kuigi levinud. Küll aga on Eestis päris palju erinevaid taskuhäälinguid, mis keskenduvad kõikvõimalikele muudele teemadele. Lehekülg podcast.ee koondab Eestis tehtud taskuhäälinguid. Kui 2020. aasta sügisel oli podcast.ee lehel 435 erinevat taskuhäälingut, siis 2022. aasta kevadel juba 560 (Podcast.ee lehekülg, i.a). Muidugi võib olla, et mitmed taskuhäälingud on lõpetanud tegevuse, aga internetilehele jäävad nad ikka alles, kui just tegija ei palu neid eemaldada. Küll aga näitab asjaolu, et aastaga on üle 100 taskuhäälingu juurde tekkinud, seda, et huvi nende tegemise vastu on olemas. Kuidas on lood kuulajatega, on raske öelda, sest teiste taskuhäälingute kuulajate kohta ei ole võimalik statistikat näha.

Taskuhäälingud Tartu Ülikoolis

Kui taskuhäälinguga alustasin, siis ei olnud need Tartu Ülikoolis kuigi levinud. Küll aga ei arvestanud ma sellega, et ajapikku neid üha enam juurde tuleb ja need minu looduga konkureerima hakkavad. 2022. aasta alguses on Tartu Ülikoolil lisaks minu taskuhäälingule seitse taskuhäälingut (lisa 2). Kuigi siis, kui mina projektiga alustasin, ei olnud ülikooli sees tohutut konkurentsi, siis praegu alustavatel taskuhäälingutel võib selle võrra keerulisem olla, sest paratamatult tuleb tähelepanu eest võidelda. Tartu Ülikoolis tehtavad taskuhäälingud on „Rukkirääk“ (loodusmuuseum ja botaanikaaed), „Meedialoogid“ (ühiskonnateaduste instituut), „Universitas Tartuensise taskuhääling“ (mille tegevus on praegu pausil), „Tartu Geo Podcast“ (geograafia osakond), „CEURUS Podcast“ (CEURUS, Skytte instituut), „Karjääriradar“ (maailma keelte ja kultuuride kolledž), „Õpipisik“ (haridusteaduste instituut),

„Mõistuse hää“ (humanitaarteaduste ja kunstide valdkond). Kuna taskuhäälingud koguvad üha enam menu, siis aasta pärast võib pilt olla veelgi rikkalikum.

Kui taskuhäälingute (lisa 2) tutvustusi lugeda, siis ilmneb, et kõik üheksa keskenduvad erinevatele teemadele. Küll aga võivad eri taskuhäälingutes kajastatavad teemad ka kattuda. Näiteks võib doktorant tegeleda haridusteamalise uurimusega, milles keskendub õppimisele. Nii võiks ta oma teemaga esineda nii „Õpipisikus“ kui ka taskuhäälingus „Mis siis, kui...“.

Loovprojekt „Mis siis, kui...“

Meeskond

Taskuhäälingu loomisse panustas kolm inimest: mina, juhendaja Signe Ivask ja ÜTI stuudio juhataja Alar Suija. Kui mina olin projekti vastutaja ja täitsin erinevaid rolle, millest tuleb kaaskirjas ka lähemalt juttu, siis Signe Ivask aitas panna paika taskuhäälingu kontseptsiooni ning võttis ka ingliskeelsete saadete puhul saatejuht-toimetaja rolli. Alar Suija toetas tehnilise poole pealt – nii stuudio ettevalmistuse kui ka hilisema järeltöötusega – ning aitas kaasa mõelda taskuhäälingu helilise liigenduse asjus. Samuti aitas Suija lahendada monteerimisel tekkinud küsimusi.

Projekti ettevalmistus

Kui alguses oli töö eesmärk panustada sellesse, et teadusteemad veelgi rohkem leviksid, siis projekti ettevalmistusi tehes kujunes teinegi eesmärk. Projekti eeldus kasvas välja Tartu Ülikooli õppeainest „Communicating Science“ (HVL10.009), mille üht osa viisid läbi Signe Ivask ja Signe Opermann ning kus nende sõnutsi jäid doktorandid tihtilugu hätta, kui neilt uurida nende uurimisteema olulisuse või vajalikkuse kohta. Näiteks arvasid paljud, et nende töö on ebaoluline, sest tegelevad väikese osaga suurest uurimusest. Samas aga ei jõua suur uurimus selle osata lõpule. Niisiis mängib väike osa suures pildis märkimisväärsel rolli. Probleem oli mitmetahuline: ühelt poolt ei osanud doktorandid oma töö olulisust lihtsalt ja arusaadavalt selgitada, teiselt poolt ei näinud nad oma töö vajalikkust. Selleks mõtlesid Signe Ivask ja Signe Opermann välja ülesande, kus noorteadlane pidi vastama küsimustele, mis agiteerisid ennast selgitama – näiteks, mis siis saab, kui noorteadlase teemat ei uuritaks. Või

juhul, kui ühe või teise projekti rahastus kaoks, siis mis oleks kaotus ühiskonna jaoks. Nende küsimuste põhjal tegid doktorandid audiolood, mille keskmes oli enda uurimuse esiletõstmine ja kontekstualiseerimine. Kursuse parimad, kelle valisid doktorandid endi seast ise, said võimaluse osaleda teadustaskuhäälingu „Mis siis, kui...“ salvestamisel, ja selle kasutasid doktorandid ka ära. See strateegia määras, kes ja mis teemadega taskuhäälingusse tulid.

Kuna Signe Ivaski ja Signe Opermanni õpetatav aine oli inglise keeles, siis said selles osaleda ka välisdoktorandid. Leppisime juhendaja Signe Ivaskiga omavahel kokku, et kui kursuse parimad, kes soovivad taskuhäälingus osaleda, on inglise keelt kõnelevad noorteadlased, siis nendega viib Signe Ivask ise intervjuud läbi. Seda sel põhjusel, et kartsin, et äkki ma ei tea inglise keeles kõiki vajalikke termineid, mis on nende töö kontekstis olulised. Mõneti võis kahe keele vaheldumine tekitada kuulajas segadust, aga peamine eesmärk oli siiski doktorantide abistamine ja jõustamine.

Kõrvaleesmärgina võib nimetada soovi tuua teadusteemad inimestele lähemale. Seega nihkus projekti eesmärk algsest teadustööde levitamisest ja kommunikeerimisest hoopis noorteadlaste abistamisele ja jõustamisele. Paljuski oli eesmärk teha neile esimene intervjuu andmise kogemus võimalikult mugavaks, et nad julgeksid seda ka edaspidi teha ja mõistaksid, et ajakirjandus ja ajakirjanikud ei ole vaenlased, vaid koostööpartnerid.

Tuleb sedagi mõista, et projektide ja grantide taotlustingimustesse on reeglina sisse kirjutatud populaarteaduslik teavitustöö. Seega on oluline, et teadlased mõistaksid, et oma teemadest saab rääkida ka teisiti kui saates välja pressiteate, mis uuringu kokku võtab.

Kuna suur osa teadustööde rahastusest tuleb maksudest, on läbipaistvuse aspektist õiglane, et inimesed teavad, mida nende raha eest tehakse. Seda informatsiooni peavad nad aga saama kujul, mis on nende jaoks mõistetav ja arusaadav. See tähendab omakorda, et teadlane peab olema võimeline oma tööd vastavalt sihtrühmale sõnastama (Royal Society, 1985). Tihtipeale vajavad teadlased selleks kommunikatsioonispetsialistide ja ajakirjanike abi, et teha oma töö nähtavaks. Võib aga juhtuda, et teadlased jätavad oma töö tulemuste levitamise täielikult teiste inimeste õlule, näiteks kommunikatsioonispetsialistile. Royal Society (1985) raport leiab aga, et teadlastele tuleks õpetada, kuidas teaduskommunikatsiooni panustada.

Vahel võib olla ka teadlaskonna sees meedias esinemisega seotud stigma, sest arvatakse, et meedia kajastab ainult skandaale (Royal Society, 1985). Olles sattunud koolitama doktorante meedia teemal, on pea alati tulnud kuulajate seast küsimusi selle kohta, miks ajakirjandus ainult negatiivsele keskendub, teadusteemade puhul näiteks rahastusküsimustele. Seega proovisin loovprojektiga anda oma panuse, et noored teadlased näeksid, et meedia saab olla nende jaoks partner, mis ei keskendu ainult skandaalimaigulistele teemadele.

Minu projekti võib pidada üheks osaks teaduskommunikatsioonist ja sellel on potentsiaalne mõju ühiskonnale mitmel tasandil. Teaduskommunikatsioonist rääkides saab keskenduda mitme erineva tasandi aspektile: teadusliku kirjaoskuse arengule, avalikkuse arusaamale teadusest või teadusest ühiskonnas üleüldiselt (Bauer jt, 2007). Siin saavadki teadlased ise väga palju panustada, suheldes avalikkusega. Kui aga avalikkusega suhelda, siis tuleb teada, kuidas teadusteemasid esitleda. Oluline pole ainult teadusliku info sünteesi arendamine, esmajoonel tuleb avalikkust harida teaduse olemusest (Farr, 1993).

Seetõttu toon olulise märksõnana välja „teadushariduse“, mis aitab seletada teaduse olemust ja põhitõdesid. Teadusharidus aitab teadusel saada osaks inimeste kultuurilisest taustast (Bauer jt, 2007). Ka Briti Kuningliku Ühingu raport (1985) tõstatab teadushariduse olulisuse. Seda peetakse vajalikuks, sest teadusharidus annab baasi teaduse piisavaks mõistmiseks, arusaama teaduslikest protsessidest, laiemalt teaduse olemusest ja selle rollist ühiskonnas. Seepärast leitakse raportis, et õpilased peavad saama laiapõhjalise hariduse ning õpilasel ei tohiks võimaldada kooliastmetes teadust oma õppekavast välja jätta: õppida tuleks kõike, sest nii tekib arusaam teaduslikest protsessidest. Teadusharidus tõestab teadlikkust teaduse olemusest ja selle rollist ühiskonnas (Royal Society, 1985).

Kirjeldusest lähtuvalt leidsin, et teadustaskuhäältingul on ühiskonnale potentsiaalne mõju mitmel tasandil.

- Ühiskonnaliikmed saavad teadlikumaks, missugust teadustööd tehakse ülikoolides ja kuidas teadustegevus neid mõjutab. Teadus tuleb inimesele lähemale, mõistetakse paremini, miks on teadust vaja, miks on vaja seda ka toetada.
- Ülikoolis õppivatel inimestel tekib huvi teaduse vastu, soov alustada teadlaskarjääri.
- Ühiskonnaliikmetes levib teaduspõhist teadmust, mis muudab nad informatsiooni suhtes kriitilisemaks ja ühtlasi ka kriitilisemaks meediatarbijaks.

- (Noor)teadlased saavad võimaluse toetavas keskkonnas oma tegevuse eesmärgi lihtsalt ja selgelt sõnastada. Sellega suurendan teadlaste enesekindlust ja valmisolekut teadustegevust rohkem kommunikeerima.

Projekti protsessi kirjeldus

Formaadi arendus

Taskuhäälingu loomise alguses oli mõte läheneda sellele jutustava stiiliga: see tähendab, et saatejuhil on narratiivi vedav roll, kus allikad mõjuvad illustreerijatena. Sel puhul ei mõjuks taskuhääling kahe inimese vestluse või intervjuuna, vaid tervikliku loona, kus otsitaksegi mõnele konkreetsele küsimusele vastuseid. Selline stiil on omane näiteks National Public Radio (USA) taskuhäälingutele.

Kuna aga lõpuks kujunes projekti eesmärgiks noorteadlaste abistamine, siis tuli korrigeerida taskuhäälingu ülesehitust. Saated mõjuvad siiski kahe inimese vestlusena, isegi intervjuuna, kolmel põhjusel. Esiteks soovisin noorteadlastele anda võimalikult reaalse ajakirjandusliku kogemuse, see tähendab intervjuud või vestlussaates osalemist. Teiseks, narratiivi loomise võtte eeldanuks väga palju toimetajatööd ja selle tulemusel ei jõuaks noorteadlase öeldu täies mahus eetrisse, pigem kajastuksid pisikesed tsitaadid või katked. Sellisest põhjalikult toimetatud saatest, kus peamist rolli mängib autori loodud narratiiv, on noorteadlasel keeruline midagi õppida. Kolmandaks, uutmoodi saate ülesehituse loomine ja katsetamine võtab palju aega ning nõuab suuremat meeskonda, sest narratiivi loomine ja faktide otsimine-kontrollimine on väga ajamahukad. Kuna saate loomisega olid ennekõike seotud kolm inimest, siis ei olnud inimvõimekust ja ajakulu silmas pidades võimalik hakata uutmoodi narratiivi katsetama, sest see kandnuks endas mitut riski. Üks neist on see, et esimesed lood oleksid vähemalt aasta aega viibinud, enne kui nad saanuks eetri- ehk platvormikõlbulikuks. Selline tulemuslikkus projekti eesmärkidega ei sobinud, lisaks vajasisid noorteadlased vahetut tagasisidet, enne kui meediaväljale teadusest rääkima asuvad. Teiseks, uus lähenemine oleks eeldanud katsetamise ja tagasiside perioodi: kas selline lähenemine Eesti kuulajale üleüldse sobiks ja kas sellel oleks turul võimalus? Kolmandaks, kuna saate loomine võtnuks kaua aega, jääb alati oht, et meile antud intervjuud ja neis sisalduv informatsioon aegub. Kuna peamine eesmärk oli ikkagi anda doktorantidele meediakogemus, siis tundus mõistlik ehitada saade üles kahe inimese vestlusele. Kuigi taskuhäälingu formaadis ei ole aeg rangelt piiratud, see tähendab, et idee poolest võivad saated olla erineva pikkusega, siis soovisin ikkagi määrata ligikaudse ajaraami. Kui inimestel

ei ole harjumust kuulata taskuhäälinguid, eriti selliseid, mis kõnelevad teadusest, siis ei pruugi pikad saated atraktiivselt mõjuda ja nad ei asu saadet üldse kuulama. Keskmiseks saatepikkuseks võib pidada 30–60 minutit, lühikeseks kestust alla poole tunni. Seega võib proovida alustada lühematest saadetest, et mitte kuulajat eemale peletada (Dantas-Queiroz jt, 2018). Plaanisin ühe osa pikkuseks umbes pool tundi. Selle ajaga jõuab doktorant oma uurimisteemat avada, aga lootsin ka, et pool tundi ei tundu liiga pikk aeg, mis kuulajaid eemale peletaks.

Saate jaotasin mõtteliselt kahte plokki: esimeses osas rääkisime konkreetselt doktorandi teemast ja tööst, teises osas olid aga filosoofilised küsimused, mis algasid sõnadega „Mis siis, kui...“. Tegin seda selleks, et tuleks väga selgelt välja, miks saatel selline pealkiri on, ja et lasta noorteadlastel endil ka mõelda, mis siis saaks, kui nad oma teemat ei uuriks. Lootsin ühtlasi, et see annab neile mõistmise, et nad tõepoolest teevad väga olulist tööd.

Enne saadete salvestamist lõime taskuhäälingule iseloomuliku helilahenduse, mis jäi osast osasse samaks. Helilahenduste loomises sain inspiratsiooni välismaisest „Science vs“ taskuhäälingust, mis liigendab saadet mänguliste helidega, et kuulaja saaks aru, kui miskit on muutumas. Püüdsin kasutada sarnaseid võtteid. Seega ongi saadetes kuulda mitmeid eri helisid. Õppejõud Väino Koorberg, kes saadet kuulas, ütles, et tema jaoks olid helid pigem häirivad. On tõsi, et erinevate helidega ei tohi üle pingutada, sest kui neid on liiga palju, muutuvad need kuulajale tüütuks ja koormavaks. Samas ei leia ma, et oleksin helisid ülemäära kasutanud ja kuna eelistusi on erisuguseid, on raske öelda, kas miski on õige või vale.

Iga saade algas üldise tekstiga, mis läks kokku saate pealkirjaga „Mis siis, kui...“. Kui inimene oli püsikuulaja ja kuulis esimesi helisid, siis pidi ta kohe aru saama, millega tegemist.

Algustekst:

Mis siis, kui teadust ei oleks olemas? Mis siis, kui teadlased ei tegeleks teemadega, millega nad tegelevad? Mis siis, kui teadlased ei saa nähtusi uurida piisavalt kähku? Samas aga: mis siis, kui teadlastel oleksid kõikvõimalikud vahendid uurimaks, mida vaid hing ihkab?

Teadus on paratamatu osa meie elust. Ükskõik, kas me teadvustame seda või mitte. Teaduse taga on teadlased, kes töötavad iga päev selle nimel, et maailm oleks paremini mõistetav, et leida lahendusi, uusi võimalusi, et mõista ühiskonda, universumit, inimesi, loodust ja loomi.

On tohutult teemasid, millega teadlased tegelevad. Miks mitte põigata hetkeks teadlaste maailma ja vaadata, mida nad siis täpsemalt teevad. Samuti: kes need teadlased on, kes unistavad, „mis siis kui...“?

Saate teises pooles, teemat tutvustava intervjuuosa järel, keskendusin sellele, miks on saatekülalise uurimistöö oluline. Selle asemel, et küsida, miks on teema oluline, lähenesin aga filosoofilist laadi küsimustega. Soovisin, et doktorant ise aru saaks, et kui mitte keegi ei uuriks neid teemasid, mida tema, siis jääks väga palju teadmata ja selgitamata. Suur osa küsimusi kordus saatest saatesse ja algas fraasiga: „Mis siis, kui...“.

- Mis siis saaks, kui sa ei uuriks teemat, millega praegu tegeled?
- Mis siis, kui juhtuks kõige hullem sinu valdkonnas?
- Mis siis, kui sul oleks piiramatult ressursse, et oma uurimistööd läbi viia?
- Mis siis, kui sa saaksid täitsa otsast peale alustada?

Lõpuküsimused võisid saatekülalise teemast olenevalt erineda. Näiteks uurisin Signe Ivaski käest (kes oli ka ühes saates külaline), mis siis saaks, kui ühtegi vandenõuteooriat ei oleks olemas. Samuti juhtus seda, et jutuajamine venis pikale, mistõttu ma kõiki lõpuküsimusi ei küsinud. Vahel vastas külaline mõnele lõpuküsimusele kaudselt juba varasema jutuajamise käigus, mistõttu ei näinud põhjust seda uuesti küsida.

Temaatiline lähenemine

Kui doktorandid olid läbinud aine „Communicating Science“ (HVLC.10.009), mille üht osa viisid läbi Signe Ivask ja Signe Operman, siis viis parimat (kelle doktorandid ise endi seast välja selgitasid) said õppejõududel minu kontakti ja võisid huvi korral ühendust võtta ning anda märku, et soovivad taskuhäälingu salvestamisel osaleda. Suurem osa noorteadlastest ütles, et nad ei ole varem intervjuusid andnud, veel vähem taskuhäälingut salvestanud, seega tundus see neile põneva kogemusena ja end taheti proovile panna.

Palusin neil enne salvestust mõne lausega oma doktoritöö teemat selgitada, et oskaksin edasisi küsimusi mõelda. Kuna mitmed noorteadlased olid osa mõnest suuremast projektist, siis sain projekti kohta lisainfot leida ka Eesti Teadusinfosüsteemist (ETIS). Rääkisin neile ka enne saate salvestamist, mis on peamised teemad, millest rääkida tahaksin. Selle eesmärk oli, et nad saaksid enne saadet mõelda näidete peale, mida salvestusel kasutada. Konkreetseid küsimusi ei andnud ma ette seepärast, et mulle meeldib palju ka kuulamispõhiselt juurde küsida ja et nad

ei valmistuks saateks liiga põhjalikult. See võiks kujuneda probleemiks siis, kui küsin salvestamise ajal midagi plaanivälist: juhul kui intervjuueeritav on juba enne saadet välja mõelnud näiteks kõigi küsimuste vastused peale ühe, võib ta vastamisel takerduda, kuna küsimus on talle ootamatu. Samuti ei teeniks selline olukord taskuhäälingu üht eesmärki valmistada doktorante ette suhtluseks meediaga, sest enamasti ei saada ajakirjanikud enne saadet kõiki küsimusi ette ning intervjuud andes peab olema valmis ka plaanivälisteks küsimusteks. Bakalaureuseõppe ajal, kui tegin Raadio 2s saadet „Tudengi45“, siis andsin küsimused ette ühel korral, kui seda paluti. Juhtus aga see, et allikas oli kõigile küsimustele kirjalikult vastanud ja hakkas otse-eetris vastuseid paberi pealt maha lugema. Kuulaja aga saab enamjaolt aru, kui inimene loeb teksti maha, sest hääletoon ja intonatsioon on teistsugused, kui vahetult rääkides. Samamoodi erinevad kirjalik ja suuline tekst selle poolest, et kirjutades järgime ühtlaadi reegleid, eetritekstis aga teisi. Raadio 2 külaline ehmataski ära, kui kavavälise küsimuse küsisin, ja seetõttu olen konkreetsete küsimuste ette saatmist edaspidi vältinud. Küll aga on oluline allikale selgeks teha, mida temalt oodatakse, sest näiteks juhul, kui on väga spetsiifiline teema, saab temagi valmistuda ja võib-olla mõne arvu, fakti vms üle vaadata.

Rollid projektis

Toimetaja

Toimetaja roll saadetes on teemade leidmine, sisulise eeltöö tegemine, allikatega suhtlemine jne. Minu projektis see roll oli veidike teistsugune, sest saatekülalisi ma otsima ei pidanud, vaid nad jõudsid ise minuni. Kuna taskuhäälingu lõingi doktorantidele õppimisvõimalusena, siis ei vastanud ma ka ühelegi tahtjale eitavalt.

Mõned teemad tulid siiski ka teisiti kui õppeaine „Communicating Science“ kaudu. Näiteks pakkusin Signe Ivaskile välja, et koroonaolukorra tõttu võiksime ühes saates rääkida hoopis sellest, kuidas ajakirjandus ja ajakirjanikud on kriisiolukorras hakkama saanud. See läks küll taskuhäälingu algsest ideest veidike kõrvale, aga kuna Signe Ivask on järeldoktorant, siis saime ühtlasi võimaluse selgitada seda, mis on järeldoktorantuur. Osati oli Signe Ivaski puhul tegemist mugavusallikaga ja kuigi mõni osa oli juba ette salvestatud, siis ei osanud ma 2021. aasta kevadel hinnata, kui kaua koroonaviirusest tulenevad piirangud kestavad. Pidasin võimalikuks, et ühel hetkel ei ole võimalik uusi osi avaldada, mistõttu tundus oluline kõnealune osa salvestada kas või mugavusallikaga. Samas oli see hea võimalus rääkida aktuaalsel teemal ja seda selgitada. Ka saatesarja viimase külalise Mari-Ann Linnu kutsusin külla hoopis seetõttu,

et ta pälvis 2021. aasta kevadel L'Oréal Balticu programmi „Naised teaduses“ noore talendi auhinna.

Toimetajana leppisin kokku salvestamise aja, broneerisin stuudioaja ja rääkisin Alar Suijaga läbi, millist tehnikat salvestamiseks vaja on. Niisamuti mõtlesin toimetajana välja intervjuustruktuuri ja küsimused, mida külaliselt küsida.

Saatejuht/ajakirjanik

Kui toimetajatöö oli tehtud, siis tuli mõelda sellele, milline saatejuht olla. Kuna tegemist ei olnud konfliktintervjuudega, siis võtsin oma rolliks olla toetav saatejuht, kes ei too ennast liigselt esile ega avalda ülemäära palju oma arvamust. Kuna selle saate keskmes olid doktorandid, siis tahtsin keskenduda võimalikult palju neile ja ise hoida pigem tagaplaanile. Kindlasti tuli selles rollis kasuks magistriaine „Kuulamis- ja küsitlemistreening“ (SVUH.00.030). Kui esimesed saated salvestasin enne aine läbimist ja kasutades pigem uudisintervjuule omaseid lähenemisi, siis seda ainet läbides hakkasin paralleelselt intervjuudesse sisse tooma vestlusintervjuu elemente.

2021. aasta kevadel tegin aines „Fookusgrupp“ (SOZU.04.059) fookusgrupi intervjuu ajakirjanduse ja kommunikatsiooni bakalaureusetudengitega. Eesmärk oli teada saada nende audiomeedia tarbimisharjumusi, sest võiks eeldada, et ajakirjandustudengid on tavainimestega võrreldes veidi rohkem kursis sellega, mis meediamaaistikul toimub, ja oskavad seda analüüsida. Ühe uurimisküsimusena esitasin küsimuse, milline on ajakirjanduse ja kommunikatsioonitudengite arvates hea audiosaade. Vastustes rõhutati, kui suurt rolli mängib saatejuht selles, et saadet kuulatakse. Kui miski saatejuhi maneeride juures on häiriv, siis ei taha üliõpilased ka saadet kuulata. Erandiks peeti olukorda, kui saatejuht on inimene, kellelt võiks mingil määral erilist käitumist ka oodata. Seega toetas nende öeldu ka minu lähenemist, et saatejuht võiks lasta külalisel särada.

Õppeaines „Loo jutustamine“ (SVUH.00.104) õppisime muu hulgas seda, kuidas kõnetempo ja pausid võivad mõjutada kogu loo ülesehitust ja kuidas nende abil rõhutada olulist. Seega ei tasu alati kõiki pause välja lõigata, sest paus võib endas kanda olulist sõnumit.

Monteerija

Kui helifail oli salvestatud, siis tuli see ka monteerida. Oluline oli lõigata välja liigsed hääliitsused ning vaadata üle helitasemed. Kuna olin paika pannud, et ühe saate pikkus võiks olla 30–40 minutit, siis arvestasin sellega juba intervjuud ette valmistades ja saadet salvestades. Leian, et mida pikemalt salvestada, seda keerulisem on hiljem montaažis. Olen kuulnud pikemalt salvestamise argumendina, et allikal läheb aega, enne kui ta end piisavalt mugavalt tunneb. Mõnes mõttes võib see tõsi olla, aga mina proovin tavaliselt juba enne eetrisseminekut vestluspartneritega juttu teha ja pinget maha võtta. Samas ei saa enne ka liiga pikalt vestelda, sest muidu võib juhtuda, et head lood räägitakse eetriväliselt ära. Siis võib allikale salvestades tunduda, et ta on juba sama juttu rääkinud ja ta annab info edasi kokkuvõtlikumalt, mis ei pruugi alati hea olla. Teiseks ongi minu roll ajakirjanikuna inimene rääkima panna.

Kuna projekti puhul oli oluline ka doktorantidele õpikogemust pakkuda, siis ülemäära palju ma monteerida ei tahtnud. Küll aga rahustasin neid enne saate salvestamist, et juhul, kui midagi läheb viltu, siis saab selle välja lõigata. Vahel juhtuski, et mõte „läks uitama“ või mõningad sõnad segamini. Need kohad intervjuus tegime uuesti ja lõppversioon oli siiski keelevääratustest või takerdustest puhas. Välja monteerisin ka üneemid, sest tean, et üldjuhul kuulajad seda ei naudi.

Kuna olen bakalaureuseastmes õppinud audiomeedia põhitõdesid ja varem monteerinud, siis oli mul kül kogemust, aga soovisin saada montaažis kiiremaks ja osavamaks. Samamoodi tahtsin saada osavamaks kuulajaks, sest mida hoolikamalt õpid kuulama, seda rohkem märkad kohti, mida saaks välja lõigata. Näiteks võib seda ette tulla lausete alguses, kui inimene sisse hingab.

Järeltöötamise kohta sain mõtteid ainek „Helireži“ (SVUH.00.158). Omandasime õppeaines teadmisi helimaailmast ja sellest, mis nõuetele peaks audiolugu tavatarbija vaatevinklist vastama. Samuti sain juurde tehnilisi teadmisi, näiteks helipuldi käsitlemise kohta.

Kommunikeerija/turundaja

Kuna taskuhäälingute puhul ei saa jääda lootma sellele, et inimesed juhuslikult seda kuulama satuksid, siis oli vaja välja mõelda, kuidas leida kuulajaid. Kõigepealt tuli selgeks mõelda ja uurida, kuidas saada taskuhääling kõigisse peamistesse kanalitesse, kus *podcast*'e kuulatakse. Selgus, et on olemas tasuta keskkond nimega Anchor, mis ongi mõeldud algajatele taskuhäälingute loojatele. Keskkonnas saab otse salvestada ja ka monteerida, mistõttu ei ole arvutisse vaja eraldi monteerimisprogrammi. Samuti on sealt kättesaadavad heliefektid, millega oma saateid liigendada.

Mina kasutasin keskkonda ainult selleks, et juba valmis ja töödeldud helifail üles laadida. Keskkond on väga mugav, sest ühe laadimisega läheb taskuhääling kõikidele peamistele platvormidele (nt Spotify, Google Podcasts jne), kus taskuhäälinguid kuulatakse. Samamoodi saab Anchori vahendusel teada kuulajate arvu ning ka üldisemaid statistilisi andmeid kuulajaskonna kohta.

Kuna saatekülalised olid Tartu Ülikooliga seotud, siis tundus parim viis kasutada taskuhäälingu reklaamimisel ülikooli kanaleid. Nii kaardistasin ülikooli kanalid, kus taskuhäälingut reklaamida saaks.

Otsin esimestele osadele ka sotsiaalmeediareklaami, et Facebookis ja Instagramis laiema sihtrühmani jõuda. Seda ei teinud ma suurte summade eest, tasu oli umbes paarkümmend eurot ühe osa kohta.

Pean tunnistama, et tunnen end kindlasti varem mainitud rollides (ehk siis ajakirjanikuna) mugavamalt kui kommunikaatorina. Oma õpingutes olen suuresti keskendunud just ajakirjandusele, seega on minu kommunikatsiooniteadmised pigem kesised. Küll aga on kahe rolli juures sarnane see, et tuleb mõelda sihtrühma peale. Kui alustada uue saatega, siis tasuks mõelda, kes võiks olla peamine sihtrühm ja mis kanaleid pidi see sihtrühm saate üles leiab. Peab vaagima, millised on need võtted, mida kasutada, et saade oleks just konkreetsele sihtrühmale atraktiivne, jne.

Projekti teostamise tehnilised vajadused

Selleks, et salvestada hea kvaliteediga audiosaadet, on vaja vajaliku tehnikaga stuudiot. Ühiskonnateaduste instituudis on vajalikud vahendid olemas ja seega sain külalised ÜTI stuudiosse kohapeale kutsuda. Eelnevalt leppisin stuudio juhataja Alar Suijaga kokku, mida selleks vaja on, ning tema pani stuudio külalise saabudes valmis. Vaja oli peamiselt kaht mikrofoni, helipulti ja arvutit. Kuna tegemist oli kooliprojektiga, siis ei pidanud ma stuudio kasutamise eest maksma, mis oli suur kokkuhoid. Kui rentida stuudio taskuhäälingu salvestamiseks, siis jääb ühe osa salvestamine umbes 15–300 euro vahele. Sellele summale lisandub käibemaks. Näiteks Marathon Studios on salvestamise hind 70 eurot tunni eest ning järeltöötlus maksab tunnis 50 eurot. Mõlemale summale lisandub ka käibemaks. (Marathon Studios, i.a) ÜTI stuudio rentimise hind on 30 või 50 eurot tunni eest. Hind sõltub sellest, kas rentija on Tartu Ülikooliga seotud või mitte (ühiskonnateaduste instituut, i.a).

Hind sõltub olulisel määral ka sellest, kas heli juurde salvestatakse videopilti. Olen seda meelt, et kui vestlus videona üles võtta, siis peaks olema midagi huvitavat ka näidata. Lisaks peab läbi mõtlema stuudiokujunduse, et see oleks esteetiliselt nauditav ja sobituks taskuhäälingu üldise identiteediga. Kui aga on ainult heli, siis ei ole ümbrus kuigi oluline.

Kuna 2021. aasta kevadel soovitati koroonaalukorra tõttu kontakte vähendada ning püsida kodudes, siis üks osa tuli salvestada kodus. Tegimegi eriosa Signe Ivaskiga, mis rääkis sellest, kuidas ajakirjandus on koroonakriisiga toime tulnud. Kuna kohtuda ei tohtinud, siis salvestasime osa nii, et kumbki oli oma kodus. Meil mõlemal olid ostetud vajalikud vahendid, et kodus enam-vähem stuudiokvaliteediga salvestada, ja nii katsetasimegi mikrofone, mis on arvutiga ühendatavad. Faili salvestasime programmiga Cleanfeed. See on justkui *online*-stuudio, mille abil saateid salvestada.

Kui fail sai salvestatud, siis järeltöötlasin seda programmis Logic Pro. Olen kasutanud erinevaid montaažiprogramme, näiteks Audacity, Garageband ja Jutel Radioman. Kõigi nendega saaks töö tehtud. Logic Pro pakub aga palju tasuta helisid, millega saab saateid liigendada, ja kuna tegemist on tasulise programmiga, siis on seal katsetamiseks ja proovimiseks rohkem võimalusi. Seda programmi soovitas ka Alar Suija. Kui inimene ei ole varem monteerimisega kokku puutunud, siis võib see programm esmajoones veidi keeruline

tunduda, aga kui põhivõtted selgeks saada, on minu hinnangul seda väga lihtne ja loogiline kasutada.

Sihtrühm: prognoos

Kui projektiga alustasin, siis panin paika, et eesmärk ei ole teha saadet nn siseringile ehk teadlaselt teadlastele, vaid pigem tavainimestele. Kui oleksin eeldanud, et peamine auditoorium on teised (noor)teadlased, siis ei oleks olnud eriti oluline see, et doktorandid mõtleksid sellele, kas nende räägitu on kõigile arusaadav või kuidas mõistab nende juttu inimene, kel puudub teemaga igasugune varasem kokkupuude. Eeldasin, et peamised kuulajad on ülikooliga seotud inimesed, sest olles ise ülikooliga seotud, tundus taskuhäälingut nendeni ka kõige lihtsam viia. Kuna ka töötasin tol hetkel Tartu Ülikoolis, siis rõhutasin seda, et nii mina kui saatekülalised oleme Tartu Ülikooliga seotud. Seeläbi oli saateid ka lihtsam ülikooli kanalites jagada. Enda juures mainisin õppekohana ka ühiskonnateaduste instituuti ja sidusin taskuhäälingu tugevalt selle instituudiga. Tegin seda, pidades silmas, et kui saade kuulub kindla üksuse juurde, siis on seda ka lihtsam reklaamida.

Kuna saated olid nii eesti kui ka inglise keeles, siis oleksin pidanud sihtrühma puhul mõtlema ka sellele, et see võib ingliskeelsete saadete korral olla teistsugune kui eestikeelsetel puhul. Näiteks oleks võinud ingliskeelsed saated jõuda Tartu Ülikooli välistudengiteni, kes oleksid võinud olla potentsiaalsed huvilised.

Tulemused

Saadete kuulatavus, potentsiaalse sihtrühmani jõudmine

Esimene osa taskuhäälingust „Mis siis, kui...” läks avalikuks 17.09.2020, viimane 12.07.2021. Taskuhäälingu kümme osa kajastasid kõiki ülikooli valdkondi: saatekülalised olid nii meditsiiniteaduste, loodusteaduste, sotsiaalteaduste kui ka humanitaarteaduste valdkonnast.

Kuulatavus

Kui taskuhäälingu omanik on selle vastavatesse keskkondadesse üles riputanud, näeb ta ka statistikat kuulatavuse ja kuulajate vanuse ning asukoha kohta. Taskuhääling „Mis siis, kui...”

on leitav kaheksal platvormil: Spotify, Anchor, Apple Podcasts, Google Podcasts, Overcast, Breaker, Pocket Casts ja RadioPublic. Platvormidele jõudnud kümnest saatest kolm olid ingliskeelsed ja seitse eestikeelsed. Kõige enam on taskuhäälingut kuulatud Spotify (29%) ja Anchori (10%) platvormide abil, teiste kaudu juba märkimisväärselt vähem.

Kokku kuulati taskuhäälingu „Mis siis, kui...” saateid eri platvormidel 27.05.2022 seisuga 1183 korda. Kõige populaarsem oli esimene saade „Picture of Dorian Gray lost in translation“, mida on kuulatud 224 korda. Uurides, kui palju on kuulatud teisi Tartu Ülikooli taskuhäälinguid, selgus, et iga taskuhäälingu esimene osa saabki kõige enam kuulamisi. Põhjus võib seisneda selles, et esimest osa reklaamitakse kõige enam ja ka oma valdkonna inimestel võib olla huvi uue projekti vastu. Kuna Google'i otsingust minu taskuhääling kergelt välja ei tule, siis ilmselt ongi esimese osa populaarsuse põhjus selles, et uue saate vastu oli mõningane huvi olemas. Lisaks jagas külas käinud doktorant saadet ka ise oma sotsiaalmeediakanalites. Osa pealkirjaga „Ajas rändamine on võimalik! Aga... kas aeg on üldse olemas?“ kogus 171 kuulamist ja osa „Uudne haavaravi aitab tulevikus miljoneid inimesi“ kuulati 138 korda. Saated on jätkuvalt kuulatavad.

Vanuserühmi vaadates võib aimata, millega kuulaja tegeleb – see tähendab, kas jõudsin sihtrühmani. Kuna levitamine oli sihitud pigem Tartu Ülikooli personali ja tudengkonna poole, siis sellest lähtun ka analüüsis. Kõige enam on kuulajaid vanusegrupi 23–27 seas (36%), mis vastab taskuhäälingu kahele sihtrühmale – tudengid ja doktorandid-noorteadlased. Järgmine vanuserühm oli 28–34 (34%), mis vastab doktorantide-noorteadlaste ja noorte õppejõudude potentsiaalsele vanusele. 18–22-aastaseid kuulajaid oli 11%, mis vastab gümnasistide ja bakalaureusetudengite vanusele. Kättesaadava statistika alusel saab öelda, et statistiliselt 71% taskuhäälingu kuulajatest on naised.

Kui eeldada, et üks sihtrühm on üliõpilased ise, siis Tartu Ülikoolis ongi naisüliõpilasi protsentuaalselt rohkem kui mehi. Kui vaadata 2021. aasta Tartu Ülikooli andmeid, siis humanitaarteaduste valdkonnas on 71% tudengitest naised, sotsiaalteaduste valdkonnas on see määr 74%, meditsiiniteaduste valdkonnas 70% ning loodus- ja täppisteaduste valdkonnas 43%.

Kuulajatest 73% on viibinud kuulamise ajal Eestis, 10% Ameerikas ja 4% Saksamaal, ülejäänud jagunevad 26 riigi vahel. Seega võib öelda, et taskuhäälingut on kuulatud maailma eri paikadest. Kuna suurem osa saateid olid eestikeelsed (lisa 1), siis võib aimata, et enamik kuulajaid olid eestlased, kes elavad välismaal või olid reisil. Teine põhjendus võib olla, et inglisekeelsete osade allikad jagasid saateid oma sotsiaalmeedias ning need jõudsid välismaal elavate tuttavateni.

Kuna teiste taskuhäälingute kuulumisnumbrid ei ole avalikult kättesaadavad, siis kirjutasin paarile Tartu Ülikoolis tehtava taskuhäälingu saatejuhile ja palusin statistikat, et saada aimu, kui palju on teisi sarnaseid taskuhäälinguid kuulatud. Tegijad tunnistasid, et kuulajanumbrid ei ole kuigi suured ning kuulajate leidmine valmistab probleeme. Taskuhäälingu „Õpipisik“ eri osasid on kuulatud vahemikus 39–130 korda. 130 kuulamist on saanud esimene osa. Taskuhääling „Rukkirääk“ on kogunud kuulamisi vahemikus 34–110 korda. Jällegi on kõige enam kuulatud esimest osa ehk see on saanud 110 kuulamist. Ühiskonnateaduste instituudi juures tehtud taskuhäälingu „Meedialoogid“ kuulamiste arv jääb vahemikku 12–120. Kõige enam on kuulatud osa, mis rääkis sõjast Ukrainas ja sellest, kuidas infosõjaga toime tulla. See avaldati 3. märtsil 2022 ehk ajal, mil sõda Ukrainas oli kestnud nädala. Sel ajal oligi inimeste huvi sõda puudutavate teemade vastu väga suur. Samas osa, kus käis külas uuriv ajakirjanik Holger Roonemaa, keda võib pidada ajakirjandusmaailmas tuntuks, kuulati 43 korda. Niisiis tundub, et ka valdkonna tuntud nimed ei ärgita inimesi massiliselt taskuhäälingut kuulama. See näitab, et kuulajaid ongi üldiselt raske leida kuulajaid ja ma ei olnud selle probleemiga ükski. Kui kõrvutada minu taskuhäälingu statistikat teiste omadega, siis arvan, et võin tulemusega üsna rahule jääda.

Levitamisstrateegiad

Kuna saatekülalised olid Tartu Ülikooliga seotud, siis peamiselt reklaamisin saadet just Tartu Ülikooli kanalites. Sinna hulka kuulusid ülikooli töötajate infokiri, tudengite infokiri, valdkondade infokirjad, ülikooli koduleht jne. Inglisekeelseid saateid jagati ülikooli ingliskeelsetel lehtedel ja ühismeedias. Samuti kirjutasin paljudest osadest kokkuvõttes, mis laaditi üles ülikooli kodulehe teaduse rubriiki, aga ka konkreetsete valdkondade ja instituutide lehele, kus doktorant parasjagu õppis. Neljandast osast tehtud kokkuvõtet koos kuulama viiva lingiga jagas oma portaalis ka veebiväljaanne Geenius (Geenius, 2021). On mõttekoht, kui hea

mõte on saatest teha detailne kirjalik kokkuvõte, sest siis ei ole inimestel põhjust saadet ennast kuulata. Kuigi artiklisse ei saanud kirja kõik saates räägitu, siis peamise andis kirjalik tekst ikkagi edasi.

Kõige üllatavam oli minu jaoks see, et kui ülikooli töötajate infokirja saab ligi 3000 inimest, siis kuulamisi tuli sealt kaudu väga vähe: alla kümne kuulaja.

Võib vaid oletada, kas huvileigus oli põhjustatud sellest, et töötajad ei loe ülikooli infokirja, neid ei kõnetanud taskuhääling, konkreetse saate kirjeldus või puudub taskuhäälingute tarbimise harjumus.

Veel on saade leitav Eesti taskuhäälinguid koondaval leheküljel podcast.ee. Probleem on aga leitavuse jaoks kindlasti see, et leheküljel pole eraldi teaduse rubriiki, küll aga on olemas näiteks tehnoloogia oma. Saade on leitav „Muu“ rubriigi alt, mis ei identifitseeri minu tegevust just kuigi hästi. See omakorda teeb keeruliseks taskuhäälingu leidmise, kui just juhuslikult ei teata saate nime või ei uurita „Muu“ kategooria nimekirja. Võib ka juhtuda, et inimesed tahavad teaduslikku infot, aga nad ei oska seda otsida märksõnaga „teadus“. Näiteks, kui inimene tahab teada rohkem keskkonnamõjude või kliimakriisi kohta, siis vaevalt mõtleb ta esmajoonel märksõna „teadus“ peale. Mina selle kuulajana alustaksin otsingut märksõnadest „keskkond“ või „kliima“. Kui juttu on näiteks ravimitest ja nende väljatöötamisest, siis võiks selleteemalist sisu püüda leida märksõnaga „tervis“. Seega, teadus on lai mõiste ja võib-olla tuleks platvormi ülesehitusele läheneda pigem temaatiliselt, selle asemel et öelda, et miski kuulub teaduse kategooriasse. Samas aga tuleb podcast.ee lehel kategooria määrata.

Saatesarja alguses ostsin ka sotsiaalmeedias tasulist reklaami eesmärgiga teavitada inimesi uuest taskuhäälingust, jõuda laiema auditooriumini ja leida üles huvilised, kes hoiaksid hiljemgi taskuhäälingul silma peal, kui ma enam tasu eest reklaami ei osta. Sealt tuli juurde küll veidi kuulamisi, aga mitte märkimisväärselt palju, pigem paarikümne ringis. Põhjuseid võib olla mitmeid, näiteks ei pruukinud esimesed saated laiemale auditooriumile huvi pakkuda. Veel võis tekitada segadust see, et esimesed saated olid ingliskeelsed ja seetõttu tavalisele Eesti kuulajale keerulised jälgida. Mõeldaks võinud ka sellele, et ingliskeelseid saateid levitada inglise keelt kõnelevatele inimestele: seega ei arvestanud ma nende saadete juures õige sihtrühmaga.

Palusin ka saatekülalistel endil saadet oma sotsiaalmeediakanalites jagada, et see jõuaks kaugemale. Kõik osalejad seda võimalust siiski ei kasutanud. Siin võib põhjus peituda selles, et osa ei kasuta sotsiaalmeediat, osa ei jäänud enda esinemisega rahule, osa võttis seda õppeprotessina, mida teistega ei taha jagada. Võimalik on seegi, et noorteadlased ei ole harjunud oma tööd sotsiaalmeedias levitama, ühismeediat kasutatakse pigem personaalsetel eesmärkidel, mitte professionaalsetel.

Statistika ülevaade näitab, et kui allikad ei jaganud oma saadet sotsiaalmeedias, siis oli saadete kuulamiste arv kehvem võrreldes nendega, kes panustasid, et saade leviks rohkemate inimesteni. Jagamine tekitas mitmekordse vahe.. Näiteks esimest saadet jagas intervjuueeritav vähemalt kahes erinevas sotsiaalmeediavõrgustikus, kutsudes üles inimesi talle tagasisidet andma või teaduslikus diskussioonis kaasa lööma. Seeläbi laiendas ta oma õppeprotsessi ise. Seega võib järeldada, et taskuhäälõngud, mille saatejuhil ega -külalistel ei ole oma püsiauditooriumit, kes nende tegemistest huvituks, on raskem kuulajaid leida. Seega tuleb kuulajaid leida muul moel, näiteks orgaanilise sotsiaalmeedias jagamise kaudu. Paljud meelelahutuslikud taskuhäälõngud kasutavad tihti peale kuulsaid külalisi, kellel on olemas auditoorium, kes nende tegemiste vastu huvi tunneb, ja seega on neil ka ilmselt lihtsam kuulajaid leida. Samas ei saa seda täieliku kindlusega väita, sest teiste taskuhäälõngute kuulajanumbreid näha ei saa.

Koroonamõjutused

Taskuhäälõngu valmimist mõjutas osaliselt ka ülemaailmne koroonapandeemia. Näiteks karmistusid 2021. aasta varakevadel koroonareeglid ja inimestel paluti ebavajalikke kontakte vältida. Seetõttu tundus kohatu paluda doktorantidel stuudiosse tulla. Lähenesin olukorrale loovalt ja kutsusin külla hoopis Signe Ivaski, kellega salvestasime saate kumbki oma kodus. Kuna meil mõlemal oli tehnika ka kodus salvestamiseks, siis saime teha professionaalsele lähedase kvaliteediga saate. Küll aga oli Signe Ivaskil veidi probleeme internetiga ja seetõttu esines vestluses kohati katkestusi. Proovisin need kohad montaažis välja lõigata, aga paar pidin siiski sisse jätma, sest neid ümbritsev jutt oli oluline. Need väikesed katkestused ei mõjutanud oluliselt ka jutust arusaamist.

Kuna salvestasin korraga pigem mitu osa, siis selleks ajaks, kui kontakte soovitati vältida, saingi kasutada varem salvestatud materjale ega pidanud uute osade ilmumises pausi pidama. Osa kaheksa, kus oli külas farmaatsiadoktorant Kairi Tiirik, on salvestatud maski kandes. Kuna riiklik korraldus sätestas tol hetkel, et siseruumides ja võõrastega kohtudes tuleb maski kanda, siis nõnda ka talitasime. Maskikandmisest annab aimu teistsugune helikvaliteet. Jutt on natuke summutatum kui teistes osades. Jagasin seda infot ka osa tutvustuses: „Teravam kõrv võib kuulda, et helikvaliteet on veidi teistsugune kui muidu. Seda seetõttu, et erakordseid aegu silmas pidades kandsime saate salvestamisel maski.“

Analüüs

Varasemad oskused

Enne taskuhäälingu „Mis siis, kui...“ loomist olin audiomeediaga veidike kokku puutunud: mitu aastat kuulusin Tõrva Raadio koosseisu. Tõrva Raadio on noorte omaalgatuslik raadio, mis on eetris kaks korda aastas, korraga 2–3 nädalat. Tõrva Raadio loodi aastal 2014 ja mina astusin liikmeks aastal 2016. Sellest ajast olen teinud saateid poliitikast, teadusest, kultuurist, muusikast jne. Samuti olen olnud programmitoimetaja ja muusikajuht. Kuna olin pikalt meeskonnas ainuke, kel on ajakirjandustaust, siis koolitasin aeg-ajalt ka teisi liikmeid. Näiteks andsin koolitusi uudisväärtuslike teemade leidmisel, intervjuuerimisteedel, aga ka selle asjus, kuidas toimetada kirjalikud uudised raadiouudisteks.

Bakalaureuseõppe ajal sain praktikat, juhtides Raadio 2s otsesaadet „Tudengi45“. See oli erisaade, mis jõudis eetrisse tudengipäevade ajal.

Kõik need varasemad kogemused tegid audiomeediast minu lemmikmeediumi. Olen ka ise suur raadiokuulaja. Viimastel aastatel olen üha enam kuulanud ka taskuhäälinguid. Küll aga eelistan jätkuvalt raadiot, sest vähemalt ERRi kanaleid kuulates võib eeldada teatavat kvaliteeti, samas kui taskuhäälingud on endiselt ebaühtlase tasemega: võib leida väga asjalikke saateid, aga ka saateid, mida üle mõne minuti kuulata ei soovi. Seega olin küllaltki hästi kursis, mida ja kuidas on varem tehtud.

Taskuhäälinguks vajalikud oskused saab jagada kolme kategooriasse: ajakirjanduslikud oskused, monteerimisoskus ja kommunikatsioonioskused. Ajakirjandusliku oskuse all pean silmas eeltöö tegemist, intervjuu ülesehitamist, intervjukeerimist ja kuulamist, peegeldamist, vestluse juhtimist jms. Monteerimisoskuste all pean silmas, et suudan helifailist luua terviku ning otsustada, mida jätta ning mida ja kui palju vajaduse korral välja lõigata. Kommunikatsioonioskusi oli aga vaja selleks, et saade leiaks kuulamisi.

Mis oli hästi?

Projekti peamiseks õnnestumiseks pean seda, et saates osalenud doktorandid said väärt kogemuse ja harjutada turvalises keskkonnas intervjuu andmist. Pärast saate salvestust rääkisid nendega ja mitmed tunnistasid mulle, kuidas nad pelgasid intervjuu andmist, aga tegelikult oli kogemus oodatust palju meeldivam. Samuti nõustusid kõik saates osalenud noorteadlased, et on äärmiselt oluline osata oma teemast selgelt rääkida ja see on oskus, mida saab õppida. Muidugi tuleb arvestada, et saate salvestamiseni jõudsidki need, kes mõistsid selle olulisust. Kuna õppeaine, kus nad osalesid, ei olnud kohustuslik, siis suure tõenäosusega osalesid nad huvist saada oma teema paremaks kõneisikuks.

Kõige keerulisem kogu taskuhäälingu valmimise protsessi juures oli levitamine. Kuna ma ei teadnud, kui palju kuulatakse teisi taskuhäälinguid, siis oli raske seada endale konkreetset sihti, mis numbritega võiks rahule jääda. Pidevalt tundus mulle, et levitamine kulgeb vaevaliselt ja kuulajanimbrid on pigem väiksed. Samas ei osanud ma tol hetkel midagi teisiti teha. Kui aga võrdlen oma taskuhäälingut teiste ülikoolis tehtavate taskuhäälingutega, siis tundub, et tegelikult võin rahule jääda, sest minu saadete kuulajaarvud on teistest suuremad. Muidugi peab arvestama sellega, et minu saated on ka kauem avalikud olnud, aga üldiselt tuli suurem osa kuulamisi ikkagi siis, kui uus saade üles laaditi. Ajaga on kuulajaid muidugi juurde tulnud, aga mitte märkimisväärselt.

Õnnestumiseks võib pidada sedagi, et taskuhäälingu olemasolust teati laiemalt kui Tartu Ülikoolis. Sellele viitab asjaolu, et sain võimaluse 2021. ja 2022. aasta hooajal juhtida Raadio 2s teadussaadet „Puust ja punaseks“. Kuna saate pikaajaline saatejuht Arko Olesk oli kuulnud, et sellist taskuhäälingut tehakse, võttis ta minuga ühendust ja kutsus uue saatejuhina Madis Aesma asemele, kes soovis saatejuhi rollist loobuda. Kui taskuhäälingut „Mis siis, kui...“ ei oleks sündinud, poleks ma sattunud ka Raadio 2e teadussaadet tegema.

Millega ei saa rahule jääda?

Kuigi koostöö juhendajaga sujus suurepäraselt, siis vahepeal oleks tahtnud ideid ja mõtteid arutada suurema seltskonnaga. Muidugi oleksin võinud kaasata tuttavaid ja sõpru, aga ei saa eeldada, et nad jaksavad oma tööde-tegemiste kõrvalt kaasa mõelda. Ma olen inimene, kes saab inspiratsiooni ja ideid vestlustest teiste inimestega. Kui ma oleksin saanud taskuhäälingu loomise mõtteid arutada suuremas seltskonnas, siis ehk oleks ka saated teistsugused tulnud ja võib-olla oleks taibanud mõningaid aspekte varem.

Kui ma alustasin taskuhäälinguga, siis tegin seda toonaste teadmiste baasil ja praegu teeks nii mõndagi teisiti. Näiteks ehitaksin nüüd intervjuud teisiti üles. Kasutasin saadetes suures osas uudisintervjuu taktikaid, sest taskuhäälinguga alustades olingi õppinud ainult uudisintervjuu võtteid. Magistrantuuri teisel semestril õppisin küsitlemistreeningu aines aga juurde ka konflikt- ja vestlusintervjuu meetodeid. Sain aru, et minu taskuhäälingusse oleks sobinud tunduvalt paremini vestlusintervjuu elemendid. Intervjuu Signe Ivaskiga sai salvestatud siis, kui olin just hakanud vestlusintervjuu kohta õppima ja seega rakendasin kohe ka mõningaid elemente.

Näiteks proovisin markeerida selgemini teemavahetusi. Niimoodi tundub vestlus palju loomulikum ja minu meelest on seda parem kuulata, kui siis, kui ülikorrektelt uudisintervjuu stiilis küsimusi küsida.

Samamoodi olid intervjuud kohati liiga sarnase ülesehitusega. Küsimusi oleks võinud rohkem varieerida, et vestlused oleksid veidike erinevalt mõjunud. Näiteks, kui inimene satub saateid järjest kuulama, siis teemad on küll erinevad, aga mina küsin pidevalt justkui samu küsimusi. Tegelikult oleks võinud igale intervjuule veidike erinevalt läheneda, aga mu peamine hirm oli olla halb intervjuuerija, kes lisab küsimustesse oma eeldusi või küsib ainult üht tüüpi küsimusi. Ühel korral vedas ka tehnika alt. Salvestasime doktorandiga saate ära ja kui hakkasin seda üle kuulama, sain aru, et midagi oli salvestuse ajal valesti läinud: helipult ei olnud õigesti seadistatud, mistõttu ei olnud juttu korralikult kuulda. Pidin doktorandile kirjutama, et salvestusega juhtus apsakas ja seda ei saa kasutada. Palusin tal uuesti tulla. Oli küll piinlik, aga teha ei olnud ka midagi ja õnneks oli doktorant mõistev. Samas tundus mulle, et esimene kord läks salvestus tema juttu arvestades paremini, sest teist korda ei olnud ta minu meelest mingitest

näidetest rääkides nii põhjalik ja entusiastlik kui esimesel korral. Edasipidi palusin Alar Suijal alati üle kontrollida, kas kõik sai õigesti seadistatud ja salvestus töötab nii nagu peab. Õppetund oli seegi.

Kui alguses tundus hea mõte teha pikk sissejuhatus, mis annaks saate ideed edasi, siis hiljem hakkasin mõtlema, et kui inimene peaks korraga kuulama kõiki saateid, võib saate alguse kuulamine tüütuks muutuda. Kui inimene ongi püsikuulaja, siis peab ta iga saate alguses kuulama üht ja sama juttu. Seega oleksin võinud saate alguse ehk kuidagi teisiti lahendada.

Mitmed saates osalenud doktorandid õppisid saate salvestamise ajal alles doktorantuuri esimesel aastal, mis tähendas, et oma doktoritöös nad kuigi kaugelt jõudnud ei olnud. Vahepeal tundsin, et see piiras ka seda, kui sügavale või detailseks saime vestlusega minna. Eriti hästi tuli see välja kuuendas osas pealkirjaga „Liikuvad lapsed liikuma kutsuvas koolis“. Saatekülaline rõhutas mitmel korral ka ise, et on oma tööga alles väga alguses. Juhtus ka seda, et ma küsisin midagi, millele külalised vastata ei osanud. Selles võin osaliselt süüdistada iseennast, sest enne intervjuud võiksin suures osas teada, millest saab rääkida ja millest mitte. Teisalt vaatasin saatekülalisi kui eksperte ja unustasin vahel, et nad alles õpivad. Kindlasti oleks ajakirjanduslikus vaates lihtsam ja parem olnud, kui saates osalenuks doktorandid, kes on doktorantuuri lõpetamas, sest nii oleks saanud kohati ehk huvitavama vestluse. Samas, arvestades, et taskuhäälingu eesmärk oli anda doktorantidele kogemus oma teemast rääkimiseks, võis olla just hea, et nad said kohe doktorantuuri alguses proovida ja katsetada. Ehk said nad ka intervjuuhirmule leevendust.

Kõik intervjuud liigitasin ma kaheks: alguses oli üldisem osa, kus uurisin külalistelt, millega nad tegelevad, ja seejärel rääkisime nende uuritava teema probleemistikust. Saate teises osas tulid küsimused, mis algasid sõnadega „mis siis, kui“. Liigendamist toetasid heliefektid, aga püüdes end kuulaja rolli panna, siis oli üleminek ühelt plokilt teisele veidi arusaamatu. Helide kasutamise mõte on hea, sest teeb kuulaja ärksaks ja ta tajub, et midagi on muutumas või juhtumas. Küll aga oleks pidanud uue ploki ka sõnaliselt sisse juhatama. Viimastes saadetes proovisin ka sõnaliselt ülemineku teha ja ise kuulates tundub see palju loogilisem: „Kuna saate pealkiri on „Mis siis, kui...“, siis siin saate lõpupool on mõned laialivalgumad küsimused. Mis siis, kui sa....“ Sõna „laialivalguvad“ asemel oleksin võinud kasutada sõna „filosoofilisemad“, sest „laialivalguv“ ei pruugi olla kõige parema tähendusega.

Kui saateid monteerides tundus, et tulemus sai päris hea, siis magistriaastatega olen kujunenud teadlikumaks kuulajaks ja saateid järelkuulates sain aru, et tegelikult oleksin võinud helifaili kvaliteedi poolest veelgi puhtamaks töödelda. Nüüd kuulsin häälistsusi ja kokutamisi, mille tegelikult oleks saanud üsna lihtsalt eemaldada.

Alles kaaskirja kirjutades taipasin, et tegelikult oleksin võinud esimesi osi katsetada ka kellegi kõrvalise peal. Jäi saamata info selle kohta, mida kuulaja märkas, mida saaks paremini teha jms. Projekti tegin tolleaegsete teadmiste baasil nii hästi, kui parasjagu oskasin. Kui keegi just ei vihja, mida muuta, siis kohe ei pruugi ise ka selle peale tulla. Kõrvalkuulaja tagasiside oleks kindlasti kasuks tulnud.

Kuulaja vaatevinklist tundus mulle parem idee teha taskuhääling ühes keeles. Kuna aga projekti eesmärk oli eelkõige anda doktorantidele meediakogemus, ja õppeaines, millega taskuhäälingu sidusin, olid nii eesti kui ka inglise keelt kõnelevad tudengid, siis tundus ebasobiv öelda rahvusvahelistele tudengitele, et nad ei ole saatesse oodatud. Isegi, kui taskuhääling oli ingliskeelne, reklaamisin seda samamoodi kui eestikeelseid. Tegelikult oleksin võinud mõelda sellele, et ingliskeelseid saateid reklaamida rohkem ingliskeelsele sihtrühmale. Samuti oleksin pidanud iga saadet levitama vastavalt teemale. Näiteks, kui esimene saade rääkis konkreetsest raamatust ja kolmas osa ajas rändamisest kirjanduse abil, siis oleks võinud leida võimalusi, kuidas saade jõuaks kirjandushuvilisteni. Sotsiaalmeedias on kirjandusega seotud grupe, mille oleks võinud üles otsida ja seal saadet jagada. Tegelikult oleks seega tulnud vaadata iga saadet ja teemat eraldi ning leida temaatilisi kanaleid, kus märku anda, et selline taskuhääling on olemas.

Kui taskuhäälingu tegemist alustasin, siis oli see üks esimesi, mis Tartu Ülikooli juures tehti. Kui saatejuhid ega -külalised ole tuntud inimesed, kel on oma jälgijaskond, siis tundub hea idee teha taskuhäälingut mõne organisatsiooni alt, sest organisatsioonil on tõenäoliselt rohkem jälgijaid kui saatejuhil ja -külalistel. Küll aga võib tekkida probleem, kui ühes organisatsioonis on väga palju erinevaid taskuhäälinguid. Nii võib praegu juhtuda ka Tartu Ülikooli taskuhäälingutega. Kuna ajal, mil mina hakkasin taskuhäälingut tegema, nii palju teisi taskuhäälinguid ei olnud, siis jagati minu saateid heal meelel kõigis ülikooli kanalites, kus ma seda teha palusin. Endise ülikooli kommunikatsioonitöötajana näen, et praegu on olukord veidi keerulisem. Kui erinevad tegijad paluvad teatud ajavahemiku tagant enda saadete uusi osasid

jagada, näiteks ülikooli üldises sotsiaalmeediakanalis, siis võtaks see küllaltki suurel hulgal postitusi enda alla. Kui eelistada üht taskuhäälingut teisele, mida jagada, peab see otsus olema väga hästi põhjendatud. Muidu võib eri üksustel tekkida pahameel keskse turundus- ja kommunikatsiooniosakonna vastu.

Praegu võib niisiis juhtuda, et erinevad taskuhäälingud mõneti võistlevad tähelepanu eest. Instituudid ja valdkonnad saavad ise oma saateid oma kanalites jagada, aga neil on juba kindel jälgijaskond, kes tunneb huvi näiteks haridusteaduste instituudi vastu. Samas on taskuhäälingus „Õpipisik“ käsitletavat teemat küllaltki elulised ja võiksid huvitada ka teisi kuulajaid peale nende, kes tunnevad huvi konkreetse instituudi tegevuse vastu. Näiteks tuleb ühes saates juttu koolipäeva hilisemast alustamisest (Haridusteaduste instituut, 2021). Ilmselt võiks see huvitada paljusid lapsevanemaid ka teistest instituutidest peale haridusteaduste instituudi, aga nad ei pruugi teada, et selline saade on olemaski. Seega, organisatsiooni seeski ei pruugi inimesed erinevate taskuhäälingute olemasolust teadlikud olla. Kuna aga eri taskuhäälingutes on kindlasti palju väärtuslikku teavet ja seda teevad ka ülikooli enda inimesed, samuti on saatekülalised peamiselt just ülikooli teadlased, siis tuleks läbi mõelda, kas ülikool saaks taskuhäälinguid kuidagi keskselt koordineerida. Teisalt saaks ülikool võib-olla aidata kaasa sellele, et need oleksid paremini leitavad.

Oma kogemusele tuginedes julgen öelda, et taskuhäälingu loomine on hea idee mitmeski mõttes (näiteks saab niimoodi ühtaegu treenida teadlasi kõneisikuteks ja levitada huvitavaid teadusteemasid) ja Tartu Ülikoolil on kindlasti pakkuda palju põnevat sisu. Võib-olla aga võiks ülikoolil olla üks taskuhääling, kus kaetakse võrdselt erinevaid teemasid ja valdkondi. Kõik valdkonnad ja instituudid saaksid pakkuda teemapüstitusi, millest nad sooviksid saates kuulda. Nii vastutaks saadete reklaamimise eest ka ülikooli keskne turundus- ja kommunikatsiooniosakond. Uus osa võiks avalikuks saada kord nädalas. Saate toimetamine, ettevalmistamine ja järeltöötlemine nõuab ilmselt küll töötajalt palju aega, aga tõenäoliselt on ka see võimalik. Sportlandi välja antaval taskuhäälingul „Be 1st“ ilmub näiteks igal pühapäeval uus osa (Killing ja Raju, i.a).

[Kahe intervjuu võrdlus](#)

Intervjuu on vestlus kahe või rohkema inimeste vahel. Ajakirjandusliku intervjuu kui žanri juures on oluline aspekt see, et paigas on väga selged rollid: üks kõneleja esitab küsimusi, teine vastab neile. Osapool, kes küsimusi küsib, saab üldjuhul määrata intervjuu teema, fookuse ja tingimused (Montgomery, 2008). Kuna tavaliselt on üks küsija rollis ja teine pool vastab küsimustele, siis on tegu justkui dialoogiga. Samas on arvamusi, et dialoog, mis on vaba võimufaktorist, on ajakirjandusliku intervjuu puhul mõeldamatu. Põhjus peitub selles, et intervjuus ei ole kaks osapoolt võrdsed ja võimupositsioon on antud pigem intervjuueerija kätte, kes saab valida teema ja fookuse. Peale selle mõtleb ajakirjanik välja küsimused ja juhib vestlust ning on selle suunaja (Wang, 2006). Seega ei ole intervjuu päris tavaline dialoog kahe inimese vahel, kes näiteks tänaval juttu ajavad. Kui rääkida eraldi raadio-, taskuhäälingu-, aga ka teleintervjuudest, siis need ei ole tavalised vestlused kahe inimese vahel seepärast, et vestluses osalejad teavad, et neid kuulatakse-vaadatakse (Scannel, 2009).

Eesti Teadusbaromeetri raportist selgus, et eesti inimesed peavad teadlasi ekspertideks (Ainsaar jt, 2020). Seega võiks intervjuu teadlastega liigitada ekspertintervjuuks. Ekspertintervjuu eesmärk on selgitada sündmust või uudist, andes lisateavet ja selgitades tundmatuid kontseptsioone, mis vajavad tavainimese jaoks selgitamist, et millestki aru saada. Ekspertintervjuud on tihti seotud laiemalt teadmiste, andmete ja teadusega (Montgomery, 2008).

Kuigi olen eespool kirjutanud, et teadlased peaksid õppima oma tööst avalikkusele arusaadavalt rääkima, siis kui rääkida meediasuhtlusest, ei saa kogu vastutust lükata teadlaste õlule. Selles, et teadlane suudaks oma teemat avada ja rääkida sellest nii, et kuulajad aru saaksid, mängib rolli ka ajakirjanik või saatejuht. Intervjuu on mõnes mõttes justkui tango: seda tantsitakse kahekesi ja sellest, mida teeb paariline, sõltub ka teise tegevus. Inimeste vastastikkuse tunnetamisega seotud ala on üks keerukamaid ja ulatuslikumaid suhtlemispsühholoogias (Kidron, 1986). Nagu tavalise vestluse, on ka intervjuu eesmärk vahetada informatsiooni, arvamusi või kogemusi ühelt inimeselt teisele (Biagi, 1992).

Head ajakirjanikud peavad mõistma, kuidas hinnata oma vastas olevat inimest ja olukorda, ning ajakirjanik peab aru saama, kuidas kindlas olukorras käituda – millal olla sõbralik, millal olla karm (Biagi, 1992). Kui inimesele valel viisil läheneda, võib ta ehmuda ning vestluses olla

kinnine või vestlusest keelduda. Seega on äärmiselt oluline kohe intervjuu alguses aru saada, mis tüüpi vastajaga on tegu ning kuidas peaks temaga käituma.

Kuna minu projekti eesmärk oli toetada noorteadlasi, et neist saaksid head kõneisikud, olin väga sõbralik ja mõistev. Vestluse puhul on oluline ka aktiivne kuulamine, mis soodustab rääkija eneseväljendamist ja üksteise mõistmist (Karton, 2010). Aktiivselt kuulates paneb ajakirjanik tähele sõnumi sisu, huvitub sellest, kuidas vastaja sõnumit väljendab. Aktiivsele kuulamisele omased tunnused on täpsustamine, ümbersõnastamine, peegeldamine ja kokkuvõtte tegemine (Karton, 2010), mida kasutasin küllaltki palju.

Intervjueerimisoskus on minu jaoks väga oluline oskus, sest see on miski, mida ma ka igapäevaselt oma töös kasutan. Ka loovprojekti oli intervjueerimisoskus oluline, sest palju sõltus sellest, kui ladusalt vestlus kulgema hakkas ja kuidas noorteadlased end avada suutsid. Kasutasin alguses uudisintervjuu taktikaid, sest neid ma olin varem õppinud. Kuna aga magistris õppisin juurde ka vestlusintervjuu tehnikaid, siis proovisingi uut teadmist saadetes rakendada. Kuna kaaskiri kätkeb suures osas refleksiooni ning pean intervjueerimisoskust ja selles arenemist väga oluliseks, siis toon arengukohad kahe intervjuu transkriptsiooni näitel ka välja. Toon võrdluseks esimese taskuhäälingu jaoks tehtud intervjuu ja ühe viimastest. Kirjutasin välja kõik esimese ploki küsimused ja kommenteerin neid lühidalt, nii, nagu käib analüüs aines „Kuulamis- ja küsitlemistreening“. Väga detailselt ma analüüsi ei esita ja iga küsimuse tüüpi ei määra, sest see ei ole minu loovtöö kaaskirjas kõige olulisem.

Osa 3. Ajas rändamine on võimalik! Aga... kas aeg on üldse olemas?

Saate tutvustus: Ajas rändamine on inimesi köitnud ajast aega. Tegelikuses on see aga palju lihtsam, kui arvata võiks ja mis peamine – ka kõigile kättesaadav. Tuleb lihtsalt raamaturiigi juurde minna, meelepärane teos haarata, end mugavalt sisse seada ja ongi võimalus ajas rännata. Tartu Ülikooli Germaani ja romaani keelte ja kirjanduse doktorant Susanna Soosaar uuribki lugejate aja kogemust romaanides, mis käsitlevad Teist maailmasõda. Kuidas? Sellest räägib Susanna Soosaar taskuhäälingus pikemalt. Saatejuht on Sandra Saar.

Susanna, räägi kõigepealt meile ise, mida sa täpsemalt õpid?

Selle küsimuse oleksin ma võinud paremini sõnastada, sest tegelikult ütlesin ma juba saate alguses, et külas on germaani ja romaani keelte ja kirjanduse doktorant. Küsimus, mida sa

täpsemalt õpid, viitab justkui ma tahaks teada tema eriala. Tegelikult pidasin silmas, mis on ta doktoritöö teema. Oleksin võinud küsida kuidagi niimoodi: Susanna, räägi meile, millest sa plaanid oma doktoritöö kirjutada?

Miks on vaja uurida aja kogemust?

Kuulamis põhine küsimus, mis tuli tema eelmisest vastusest. See küsimus oli küsitud eesmärgiga, et doktorant ise õpiks selgitama, miks on tema töö oluline.

Õige pea räägime lähemalt sinu doktoritööst, aga kõigepealt räägime natuke üldisemalt ka teadusest ja teadlastest. Kui palju sina ise jälgid erinevate teadlaste tegemisi?

Markeerisin, millest juttu tuleb. Samas tundub see küsimus täiesti ebavajalik.

Kui palju üldse sinu valdkonnas on selliseid aktiivseid teadlasi. Et selliseid nii-öelda kõvasid tegijaid, kes sulle kohe meelde tulevad?

Jällegi ebavajalik küsimus. Lisaks kasutan palju asesõnu: selliseid aktiivseid teadlasi. Ma võiks siis seletada, milliseid ma silmas pean ja kes need kõvad tegijad on. Pidasin silmas siin seda, et kas keegi on sotsiaalmeedias aktiivne. Ehk siis oleksin võinud sõnastada küsimuse kuidagi nii: Kui palju sinu valdkonnas on sotsiaalmeedias aktiivseid teadlasi? Doktorant ise viis jutu ka sotsiaalmeedia peale, sest enne eetrit olime sellest rääkinud.

Aga kust sa ise saad sellist värsket teadusinfot või erinevaid teadusuudiseid?

Mul on tihtipeale kombeks alustada küsimust sõnaga aga, see on nii olnud väga pikalt ja olen teadlik sellest, aga lahti ei saa. Sõna sellist on täiesti ebavajalik.

Parem oleks: kuidas sa hdoiad end kursis värsquete teadusuudistega?

Tihtipeale räägitakse, et see on üsna problemaatiline koht, et teadlased tahavad hästi keeruliselt rääkida, nii et lihtnimene, kes selle temaga kokku ei puutu, ei pruugigi midagi aru saada. Et kuidas sulle endale tundub see olukord?

See küsimus tulenes tema eelnevast jutust, et ühes portaalis tehakse häid inimlikke kokkuvõtteid uurimistööst. Seega viisin jutu ka sellele, miks see konkreetne taskuhääling ellu kutsutud sai. Aga küsimuses jälle kasutan asesõna. Selle asemel, et öelda see olukord võiks

kohe mainida, mis olukord. Kuidas sulle endale tundub, kuivõrd on see probleem, et teadlased ei oska piisavalt selgelt rääkida?

Sa ütlesid, et sa kirjutad enda doktoritöö inglise keeles, et kuidas seal selle valiku langetasid kas inglise või eesti keeles kirjutada?

Jällegi kuulamispõhine küsimus. Ma arvan, et intervjuerijana on see mu suurim pluss, et ma olen hea kuulaja. Küsimust oleks saanud jällegi aga täpsemaks sõnastada: Kuidas langetasid valiku, mis keeles töö kirjutada? Kuigi see ei ole võibolla niivõrd oluline teema, mida puudutada.

Aga räägimegi nüüd lähemalt sinu enda doktoritööst. Sa juba mainisid, et sa uurid aja kulgu ja siis romaanides, mis räägivad teisest maailmasõjast. Kuidas sa selle teemani jõudsid?

Kuidas sai kohast aeg?

Enne ta rääkis, et uuris magistris kohta. Seega pean seda heaks kuulamispõhiseks küsimuseks.

Ja miks just teine maailmasõda?

Siin oleks ehk võinud paremini sõnastada: Miks otsustasid uurida oma doktoritöös just teist maailmasõda?

Mis raamatuid sa vaatled siis?

Kuidas just need raamatud osutusid valituks sinu puhul?

Sul on hästi huvitav valdkond, mida sa uurid, aga mida selles vallas on veel põnevat uuritud, mis sul endale kuidagi silma jäänud on?

Kumb teooria sulle endale tundub kuidagi loogilisem, kas A või B teooria?

Kuulamispõhine küsimus.

Oleksin pidanud intervjuu struktuuri paremini paika panema, sest praegu olid küsimused väga hüplikus järjekorras. Näiteks see, mida on tema valdkonnas uuritud, oleks võinud olla tükk maad eespool. Lisaks täpsustus, mis see tema valdkond siis täpselt on. Koht intervjuus, mis

puudutab seda, kuidas ta langetas otsuse, kas kirjutada eesti või inglise keeles, ei tundu niivõrd oluline tavakuulaja jaoks, mistõttu oleks võinud selle välja jätta.

Teise intervjuuna vaatan pea aasta hiljem tehtud intervjuud. Osa 9. Erihoolekanne ENSV-s – kas tõesti nii õudne kui räägitakse? Saate tutvustus: 1950-ndatel toimus läänemaailmas deinstitutionaliseerimise protsess. See tähendab, et psüühiliste erivajadustega inimesi, kes senini elasid suurtes haiglates või varjupaikades, hakati massiliselt asutustest välja kirjutama – tagasi kogukondadesse. Toona leiti see olevat ainuõige inimlik lähenemine, sest miks peaks osa inimestest elama nii öelda teiste eest varjul? Nõukogude Liidus, sealhulgas Eestis, väidetakse, et aset leidis vastupidine – võim suunas järjest enam nii-öelda teistsuguseid inimesi silma alt ära. Kuidas oli tegelikult? Seda uurib ajaloodoktorant Liisa Lail.

Alustame võib-olla kõigepealt mõistete selgitamisest. Kuidas me tõlgendame sinu töö jaoks mõistet erihoolekanne?

Võib-olla on ebavajalik sõna, sest kuna mina olen saatejuht, siis ma saangi valida, millest vestlust alustada. Arvan, et mõistete selgitamine on alguses hea, sest nii saab kindel olla, et kõik inimesed on samal lainel.

Kuidas sina üldse jõudsid selle teemani?

Kas sa teadsid juba bakalaureuseõppes, et sa soovid ühel hetkel doktorantuuris jätkata?

Miks on erihoolekanne üldse oluline teema, uurimistöö?

Aga nagu ma aru saan, siis seda teemat ei ole tegelikult Eestis vähemalt Nõukogude Eestist väga palju uuritud.

Siin intervjuus võtsin julgemalt hoiaku, et alati ei peagi konkreetset küsimust küsima, vaid kui alguses on aru saada, et vastaja on pigem rääkimisaldis, siis saab ka lihtsalt vestelda ja küsimuse asemel ise midagi väita.

Meie sinuga oleme nii noored inimesed, et me ei ole Nõukogude Eestis elanud, aga juttude põhjal võib öelda, et ega seal midagi kadestamisväärtset ei olnud. Kas meil selles vallas siis üldse on midagi kasulikku võtta minevikust kaasa?

See küsimus tuli tema eelnevast vastusest, kus ta rääkis, et ei saa ehitada seinu kui ei tea, milline on vundament ehk siis selleks, et praegu teenuseid paremini korraldada, oleks vaja teada, kuidas varem asjad olid.

Aga kui me räägime veel siis sellest perioodist, mida sina enda doktoritöös uurinud, siis kuidas üldse oli Nõukogude Eestis erihoolekanne lahendatud peale selle, et see oli tasuta?

Küsimus näitab, et kuulasin teda, sest tõin tema eelnevast jutust selle, et erihoolekanne oli tasuta. Muidugi oleksin võinud veel ka selguse mõttes ise mainida, mis periood see oli, mida ta uuris.

Lihtsalt siis selline nii-öelda logistiline küsimus, et kui need hooned juba olid sellises kohas, siis ei hakatud kuskile mujale uusi hooneid ehitama.

Peegeldus.

Sa uurid päris ammust aega. Kuidas üldse andmeid leida selle aja kohta?

Jällegi, siin oleks võinud välja tuua, mis see ammune aeg on.

Aga see vist annab päris hea konteksti kätte, et milline see elu oli siis tol ajal.

Mis olid võib-olla kõige huvitavamad mälestused, mis välja tulid?

Külaline eelnevalt rääkis, et ta kogus mälestusi. Sõna võibolla on ebavajalik jällegi.

Ehk siis elav fantaasia selles kontekstis ei tulnud ilmselt väga palju kasuks.

Peegeldus

Aga lisaks erihoolekande teenusele sa uurid ka seda, et kuidas üldse ravimid Eestisse jõudsid. Räägi sellest ka natuke lähemalt.

Markeerisin teemavahetuse.

Kas tol ajal siis arvati, et kui see inimene on justkui tänu sellele ravimile ühel hetkel terveks saanud, et siis ta jääbki terveks, et seda ravimit ei ole rohkem vaja manustada ja sellepärast ei antud kaasa või lihtsalt ei olnud anda, kui ta koju läks?

Siin oleks saanud täpsustust tunduvalt paremini sõnastada. Näiteks: Kas 50ndatel arvati, et kui inimene on tänu ravimile terveks saanud, siis uuesti haigus teda ei kimbuta?

Aga sinu jutust tegelikult tuleb üks veel väga huvitav aspekt välja. Nimelt see, et tihtipeale ju arvatakse, et läänemaaailm versus Nõukogude maailm olid väga-väga erinevad oma mingite teemade nii-öelda käsitluse pooles. Aga tegelikult tuleb ju välja, et meil talitati üsna sarnaselt kui läänemaaailmas.

Räägime natuke laiemalt ka deinstitutionaliseerimisest. Mis probleemid võivad tekkida ühiskonnas, kui me institutsionaliseerimine erivajadustega inimesi?

Teemavahetuse markeerimine.

Aga kui tahetakse erivajadustega inimeste kodusid rajada näiteks mõnda piirkonda, kus on või kogukonda, kus on ka teisi inimesi, siis tihtipeale need kogukonna liikmed ise ei ole ka just väga vaimustuses sellest mõttest. Meil ju siin Tartuski on olnud juhtumeid, kus, kus seistakse vastu sellele räägi sellest ka lähemalt, mis on need argumendid ja mis siis saab?

Siin juhtus see, et olime saatekülalisega enne eetrit mõned näited omavahel läbi rääkinud ja salvestamise ajal jäin selle teema sissejuhatuse juures liiga ümaraks. Ehk siis inimene, kes tausta ei tea, ei saanud aru, millele ma viitan. Esiteks on siin mitu küsimust korraga, aga suurem probleem on see, et jääb segaseks, mis juhtumid on Tartus olnud. Pidasin silmas väga konkreetset juhtumit 2020. aasta detsembrist, kui Tartus, Vaksali piirkonna inimesed nõudsid petitsiooniga erivajadustega inimeste kodu rajamise peatamist. Kuna olime sellest näitest eetriväliselt rääkinud, siis mulle vist tundus justkui oleks see selge. Saatejuhina pean end aga alati kuulaja rolli panema ning mõtlema, kas tema saab aru, millest jutt käib. Õnneks saatekülaline ise selgitas teemat lähemalt, aga ma oleks saanud paremini teema sisse juhatada.

Aga sina, kui selle teema, uurija, mis sinule tundub kõige parem viis, kuidas erivajadustega inimestega talitada.

Siinkohal on hea, et ma positsioneerisin külalist, sest doktorandid ise tihtipeale ei saa aru, et neist saavad selle valdkonna eksperdid.

Aga Eestis see ilmselt tähendab üsna palju selle praeguse poliitika muutmist.

Mul on kombeks hästi tihti küsimusi alustada sõnaga aga, mida on pikapeale päris häiriv kuulata. Tean küll, et seda teen, aga lahti ka ei saa. Asesõnu kipun ka tihti kasutama. Oma Raadio 2s tehtud saateid kuulates sain sellest eriti teravalt aru ja olen püüdnud seda parandada. Vahel kasutan ma asesõnu siis, kui ei saa ise ka päris täpselt aru, kuidas midagi oleks õige nimetada. Seda ma vist taskuhäälingus nii väga ei teinud, aga näiteks „Puust ja punaseks“ saate puhul ma ühtäkki tajusin, et kasutan pidevalt väljendit nii-öelda. Kui sain aru, et ma seda teen, siis püüdsin jõuda selgusele, miks ja mis hetkedel ma nii räägin. Sain aru, et suure osa ajast kasutan ma seda siis, kui pole kindel, kas mõnd sõna on korrektne kasutada antud kontekstis. Ehk siis minu jaoks sõna nii-öelda justkui pehmendab öeldut, et keegi ei saaks hiljem öelda, et ma midagi valesti ütlesin. Seda tegin ka üheksandas osas Liisa Lailiga: *Nimelt see, et tihtipeale ju arvatakse, et läänemaailm versus Nõukogude maailm olid väga-väga erinevad oma mingite teemade **nii-öelda** käsitluse poolest.* Ma ei teadnud päris täpselt, mis oleks sobiv sõna, seega kasutasin ees sõna nii-öelda.

Kuidas toetas õppekava saate loomist?

Kuna olen lõpetanud ajakirjanduse ja kommunikatsiooni bakalaureusekava, siis olid mul taskuhäälingu projektiga alustades olemas baasteadmised audiomeedia eripäradest võrreldes teiste meediumidega. Kindlasti arendasid magistriõpingud mind mitmekesiselt. Iseseisvalt saan sellest aru kasvõi siis, kui kuulan oma taskuhäälingu esimesi saateid ja võrdlen neid viimastega. Hea meel on mul ka selle üle, et olen intervjuerijana arenenud. Minu jaoks on see äärmiselt oluline, sest oskus allikat avada ja õigeid küsimusi küsida on minu hinnangul hea loo valem.

Küll aga tunnen, et mõningate teemade või oskuste arendamiseks oleks võinud magistrantuuri õppekavas koht olla. Näiteks ei puudutanud me laiemalt toimetamist. On õppeaine „Tekstiloomine ja toimetamine“ (SVUH.00.023), mis keskendub peamiselt uudiste toimetamisele. Vaatame põhjalikult, kuidas trükimeedia tarvis lugusid toimetada ja põgusalt ka, kuidas saab kirjalikust tekstist eetritekst, aga praktiliselt ei puuduta me üheski aines saadete loomist, toimetamist jms.

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava annab väga asjakohased teadmised ja oskused selleks, et teha head reporteritööd, aga ajakirjandus ja meedia on tunduvalt laiem kui uudised. Saan aru, et magistrantuur ongi veidi teistmoodi suunitlusega kui lihtsad „käsitööoskused“, aga samas võiks eeldada, et uudistest astutakse samm edasi. Kui õppisin bakalaureuseastmes, siis audiomeediat käsitlevas osas õppetööst õppisime me ainult raadiouudise tegemist, sama audiovisuaalse meedia puhul. On arusaadav, et kõike ei jõuagi kolme aastaga õpetada ega õppida, ja selleks, et üldse edasi areneda, peavad baasteadmised olema väga head. Selle saavutamist bakalaureusekava ka kahtlemata võimaldab. Ootasingi samas, et magistrantuuris liigume nende teadmiste juurest veel edasi, näiteks selle juurde, kuidas saateid luua ja mida see nõuab. Loovprojektiks tehtud taskuhäälringut luues olid abiks vaid minu ja juhendaja teadmised sellest, kuidas saate loomine käib. Palju vajalikke teadmisi olid omandatud ka reporteritöö ainetes, aga mitte kõik. Näiteks vääraks käsitlemist nüanss, et seesugustele formaatidele saab läheneda tunduvalt loomingulisemalt kui uudise tegemisele. Tihtipeale ei ole tudengitel julgust katsetada, sest uudise formaat on niivõrd selge ja tundub, et kõike peab ja saabki uudislikult lahendada, kuigi mõnikord võiks teine lähenemisviis pakkuda parema või huvitavama tulemuse.

Mõistan, et ülikool ei saagi anda kõiki oskusi, mida ühel või teisel hetkel elus vajada võime. Küll aga leian, et saadete toimetamine või loomine on väga suur osa selle valdkonna tööst, mistõttu võiks see mingil määral ka õpingutes kaetud olla. Olen ise saanud lähedalt näha, kuidas telesaated sünnivad, aga selle kogemusega puuduks mul igasugune arusaam sellest, kuivõrd palju see erineb uudiste tegemisest. Saan ka aru sellest, et kuna magistrisse tulevad väga erinevad inimesed erinevatelt elualadelt, kel polegi uudise tegemise põhitõed selged, siis on küllaltki raske edasi järgmisele tasemele liikuda. Samas oleks see ikkagi vajalik, mõeldes neile, kel alustalad juba selged. Muidugi on kordamine tarkuse ema, aga ühel hetkel peab edasi järgmisele astmele liikuma.

Kui üliõpilastel lubatakse loovprojektiga lõpetada, siis minu suurim soovitus on instituudis kokku leppida, mida projektilt oodatakse ja milline peab olema projekti kaaskiri. Praegu on olukord paraku selline, et nõnda palju, kui on inimesi, on ka eri arvamusi, mis lähevad omavahel vaevu kokku. Üliõpilasena tekitas see väga palju stressi ja segadust, kui soovitused olid omavahel vastuolus. Eks oluline on ka oskus eristada, millist tagasisidet arvesse võtta ja millist mitte, aga probleem tekkis ikkagi sellest, et pole ühtset arusaama, milline peaks olema

loovprojekti kaaskiri, samas kui loovprojekti tegemine on üks kinnitatud lõpetamisvõimalustest.

Soovitused uue taskuhäälingu loomiseks

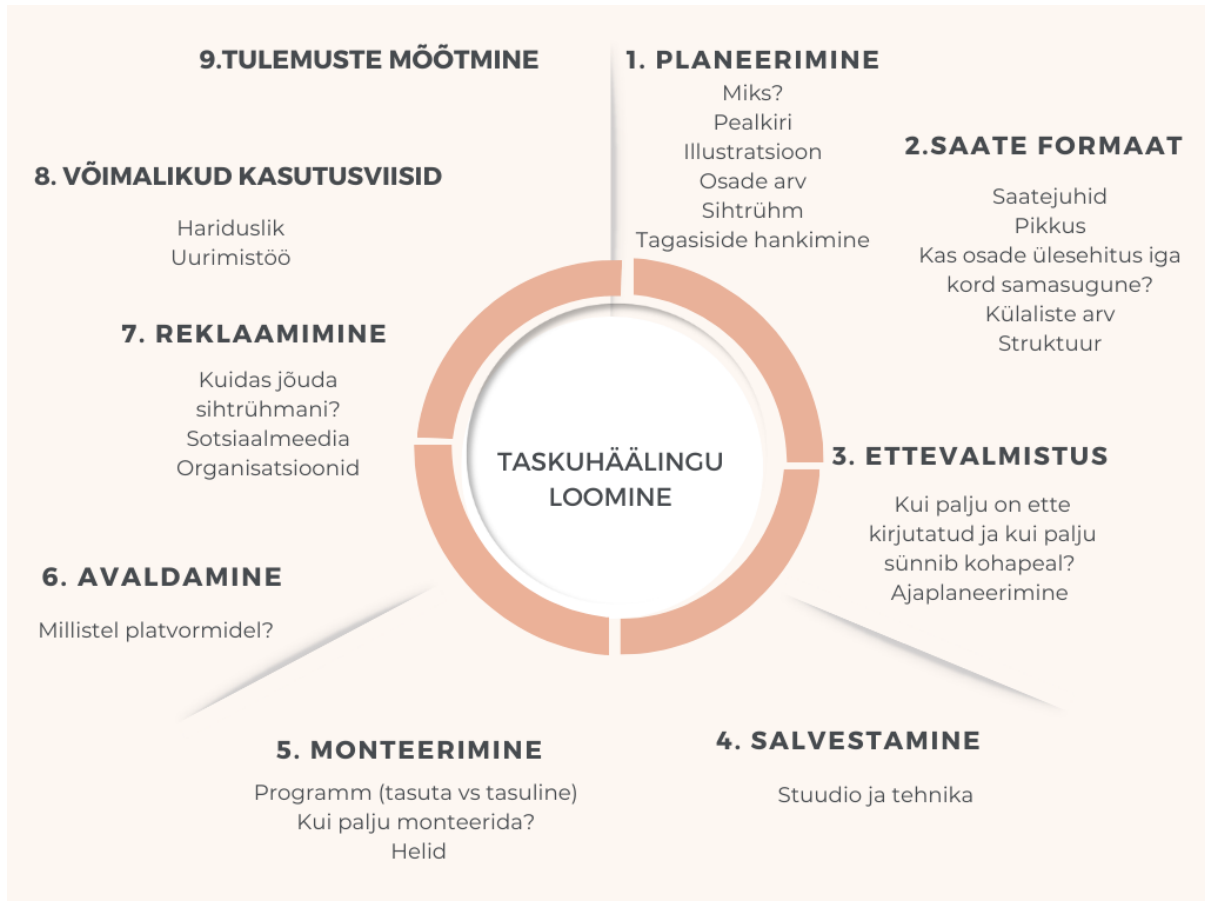
„Mis siis, kui...“ puhul oli tegemist ühe esimese eestikeelse teadustaskuhäälinguga, mistõttu võib järeldada, et vähemalt tol ajal, kui taskuhääling loodud sai, oli teadusteemade käsitlemine eesti taskuhäälingumaastikul katmata. Samamoodi oli minu taskuhääling üks esimesi Tartu Ülikooli juures, mistõttu ei tekkinud mul organisatsiooni sees suurt konkurentsi. Üks võimalus ongi taskuhääling luua mõne organisatsiooni juures, millel on juba olemas teatav jälgijaskond ja seeläbi saateid reklaamida.

Kuigi taskuhäälingu loomine võib tunduda hea ideena, siis enne millegi uue loomist tasuks läbi mõelda mõned aspektid. Esiteks peaks vaagima, kas siis, kui taskuhääling ei too kohe massiliselt kuulamisi, on motivatsiooni saadete loomisega jätkata. Auditooriumi kasvatamine võtab ilmselt aega ja koheseid suuri kuulajanumbreid ei tasu loota. Raske on ka seada realistlike ootusi kuulajanumbritele, sest teiste taskuhäälingute kuulamiste numbrid ei ole avalikult kättesaadavad.

Mida arvestada uue taskuhäälingu loomisel?

1. Mõtle välja, millest tahaksid oma taskuhäälingus rääkida.
2. Tee eeltööd ja uuri välja, kas taolistel teemadel tasku- või raadiosaateid on juba tehtud. Kaardista oma konkurendid. Mida sellist saad sa pakkuda, mida juba „turul“ ei ole?
3. Kaardista sihtrühmad
4. Mõtle välja formaat. Kas tegemist on loo jutustamise võtmes tehtud taskuhäälinguga või stuudiointervjuudega või hoopis mitmest segmendist kokku pandud? Kui pikk taskuhääling olla võiks?
5. Mõtle välja saatele nimi, mis annaks edasi taskuhäälingu olemust.
6. Heliline lahendus. Signatuur, kõllid, heliline liigendamine
7. Stuudio, kus salvestad.
8. Kui monteeri ise, siis tee endale selgeks montaaži põhitõed. Kuidas helitasemeid ühtlustada, kuidas ebavajalik jutt välja lõigata, kui palju üldse lõigata jms.
9. Kus kanalites reklaamid oma taskuhäälingut? Kuidas leida tee sihtrühmani?

Minu tähelepanekud ühtivad ka Fantini ja Buist (2021) soovitustega, kes on loonud skeemi, mis võtab kokku, millele tähelepanu pöörata enne, kui idee jõuab teostuseni. Tõlkisin skeemi eesti keelde ja tegin joonise.

Fantini ja Buist (2021). Tõlkinud ja joonise teinud Sandra Saar.

Järeldused ja kokkuvõte

Projekt täitis kõige paremini eesmärgi julgustada noorteadlasi oma uurimistööst rääkima. Taskuhäälingsus osalenud doktorandid rääkisid, et pidasid algatust vajalikuks ning kõik valmistusid enda sõnul saatesse tulekuks: mõeldi läbi, mis on sõnumid, mida edastada tahetakse ning kuidas tuua enda doktoritöö kohta seesugused näiteid, mis tavainimest paeluksid.

Kõik saates käinud doktorandid nõustusid, et intervjuude andmine on oskus, mis vajab õppimist. Mõned saatekülalised kirjutasid pärast salvestust, et ennast rääkimas kuulata on harjumatu ning seda tehes said nad aru, kui palju mõte vahepeal „uitama läks“ või kas midagi

oleks pidanud paremini selgitama. Seega võib öelda, et nende jaoks oli õpimoment kindlasti olemas.

Kuna taskuhäälingu kõiki osasid on kuulatud üle tuhande korra, siis ei saa ilmselt öelda, et taskuhääling panustas oluliselt teadusteemade suurema avalikkuseni toomisesse. Samas jäävad saated ka edaspidi kuulatavaks ning kui inimest mõni teema huvitab ja ta selle kohta lisateavet otsib, võib ta sattuda minu taskuhäälingu peale.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et kui teadustaskuhäälingut teha ülikooli toega, õpetamise ja õppimise ning ülikoolis tehtava teaduse kommunikeerimise eesmärgil, on see jätkusuutlik. Kui püüda sellega teenida tulu, jääb Eesti turg selleks väikeseks, lisaks oleks vaja strateegilisemat lähenemist sellele, kuidas luua veelgi meelelahutuslikumat sisu ja kaasata sotsiaalmeedias tuntud tegelasi ehk suunamudijaid. Veel oleks vaja rohkem raha selleks, et teha reklaami ning kaasata tuntud teadlasi. Seni, kuni tegu on noorteadlasi toetava ettevõtmisega, ei näe ma teadustaskuhäälingul väga suurt levikut. Seda eriti olukorras, kus Tartu Ülikooli juures on mitmeid taskuhäälinguid, sest paljusi võistlevad need sarnase sihtrühma pärast. Seega võiks ülikool ise proovida paremini koordineerida taskuhäälinguid ja nende loomist.

Taskuhäälingu väljaandmist toetas Eesti Teadusagentuur teaduse populariseerimise grandiga. See toetus oli oluline, sest tegevus langes koroonaviiruse pandeemia algusaega, mil tegevuskava ei olnud täielikult selge. Toetus andis võimaluse soetada kodused vahendid, millega vajadusel distantilt noorteadlasi intervjuuerida. Teisalt jälle tekitas see stressi, sest eesmärk, mis oli lubatud, tuli ka täita. Niisiis oli paindlikkust ja katsetamist selle võrra vähem. Veel tuli täita projektile iseloomulikke nõudeid, sealhulgas kirjutada raporteid.

Kasutatud kirjandus

Ainsaar, M., Himma-Kadakas, M., Themas, A., Kõuts, R., Espenberg, S. (2020) Eesti Teadusbaromeeter (ETb). Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Teadusagentuur. Kasutatud 29.05.2022, https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2020/11/Eesti_Teadusbaromeeter.pdf

Arstiteaduse doktorant: tervete inimeste osalemine ravimiuuringutes on väga oluline. (2021). *Geenius*, 11. jaanuar. Kasutatud 29.05.2022, <https://tervise.geenius.ee/rubriik/uudis/arstiteaduse-doktorant-tervete-inimeste-osalemine-ravimiuuringutes-on-vaga-oluline/>

Bednarek, A. T., Shouse, B., Hudson, C. G., & Goldberg, R. (2016). Science-policy intermediaries from a practitioner's perspective: The Lenfest Ocean Program experience. *Science and Public Policy*, 43(2), 291–300. Kasutatud 13.05.2022, <https://doi.org/10.1093/scipol/scv008>

Berry, R. (2015). A Golden Age of Podcasting? Evaluating Serial in the Context of Podcast Histories. *Journal of Radio & Audio Media*, 22(2), 170–178. Kasutatud 19.05.2022, <https://doi.org/10.1080/19376529.2015.1083363>

Biagi, S. (1992). Interviews that work. California: Wadsworth Publishing Company.

Birch, H., Weitkamp, E. (2010). Podologues: conversations created by science podcasts. *New Media & Society*, 12(6), 889–909. Kasutatud 19.05.2022, <https://doi.org/10.1177/1461444809356333>

Burns TW, O'Connor DJ, Stocklmayer SM. Science Communication: A Contemporary Definition. *Public Understanding of Science*. 2003;12(2):183-202. Kasutatud 22.05.2022, <https://doi.org/10.1177/09636625030122004>

Crook, T. (2004). Serial breaks iTunes records – and it's easy to see why. *The Conversation*. Kasutatud 14.02.2021, <https://theconversation.com/serial-breaks-itunes-records-and-its-easy-to-see-why-34388>

Dantas-Queiros, M., Wentzel L., Queiroz, L. (2018). Science communication podcasting in Brazil: the potential and challenges depicted by two podcasts. *Anais da Academia Brasileira*

de Ciências, 90(2), 1891-1901. Kasutatud 21.05.2022, <https://doi.org/10.1590/0001-3765201820170431>

Davies, S. R. (2021). An Empirical and Conceptual Note on Science Communication's Role in Society. *Science Communication*, 43(1), 116–133. Kasutatud 21.05.2022, <https://doi.org/10.1177/1075547020971642>

Fantini, E., Buist, E. (2021). Searching for the Sources of the Nile through a podcast: What did we find? *Journal of Science Communication*, 20(2), N01. Kasutatud 19.05.2022, <https://doi.org/10.22323/2.20020801>

Farr, R. (1993). Common sense, science and social representations. *Public Understanding of Science*, 2, 189–204. Kasutatud 29.05.2022, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.834.4959&rep=rep1&type=pdf>

Kidron, A. (1986). *Suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Valgus.

Killing, K, Raju, S. (Saatejuhid). (2019-praeguseni). *Be 1st* [Audio taskuhääling]. Sportland. Kasutatud 30.05.2022, <https://podcast.ee/show/be-1st/>

MacKenzie, L. E. (2019). Science podcasts: Analysis of global production and output from 2004 to 2018. *Royal Society Open Science*, 6(1), 180932. Kasutatud 19.05.2022, <https://doi.org/10.1098/rsos.180932>

Marathon Studios kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 29.04.2022, <https://marathonstudios.ee/podcast/>

Mathieu J. Blogs, podcasts, and wikis: the new names in information dissemination. *J Am Diet Assoc* 2007; 107: 553– 5.

McClung, S., Johnson, (2010) Examining the Motives of Podcast Users. *Journal of Radio & Audio Media*, 17:1, 82 95. Kasutatud 20.05.2022, <https://doi.org/10.1080/19376521003719391>

Montgomery, M. (2008). The discourse of the broadcast news interview: A typology1. *Journalism Studies*, 9(2), 260–277. Kasutatud 27.05.2022, <https://doi.org/10.1080/14616700701848303>

Ocobock, C., Owens, C., Holdsworth, E., Gildner, T., Lynn, C. (2021). #Hackademics: Hacks toward success in academia. *American Journal of Human Biology*, n/a(n/a), e23653. Kasutatud 27.05.2022, <https://doi.org/10.1002/ajhb.23653>

Podcast.ee kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 23.05.2022, <https://podcast.ee>

Royal Society (1985). The Public Understanding of Science. The Royal Society of London. Kasutatud 28.05.2022, https://royalsociety.org/~media/royal_society_content/policy/publications/1985/10700.pdf

Scannell, P. (2009). Review Essay: The Liveness of Broadcast Talk. Journal of Communication, 59(4), E1–E6. Kasutatud 28.05.2022, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2009.01460.x>

Secko, D. M., Amend, E., Friday, T. (2013). Four Models of Science Journalism. Journalism Practice, 7(1), 62–80. Kasutatud 19.05.2022, <https://doi.org/10.1080/17512786.2012.691351>
Shrader, A. M., Louw, I. (2021). Using a social media project as a way to get students to communicate conservation messages to the general public. Journal of Biological Education, 0(0), 1–11. Kasutatud, 27.05.2022, <https://doi.org/10.1080/00219266.2021.1924231>

TÜ haridusteaduste instituut. (2021-praeguseni). *Õpipisik* [Audio taskuhääling]. Kasutatud 30.05.2022, <https://podcast.ee/show/opipisik/>

Wang, J. (2006) Questions and the exercise of power. Discourse & Society. Vol 17(4): 529–548

Ühiskonnateaduste instituudi kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 29.04.2022, <https://www.yti.ut.ee/et>

LISA 1. Ülevaade saadetest seisuga 29.05.2022

	Saade	Saate kirjeldus	Saate pikkus (min)	Kuulatavus
1	Picture of Dorian Gray lost in translation	Saates tuleb juttu Dorian Gray portreest ja keeleülesest tõlkimisest. Nimelt on Hispaania keeles kombeks klassikalisi teoseid “tõlkida” erinevate raskusastmetega. Näiteks lastele “tõlgitakse” klassikaline teos lihtsamaks keeles kui täiskasvanutele. Kuidas aga teos neis erinevates käsitlustes erineb?	31	224
2	Murderous Mushrooms? The Collapse of Wood Wide Web Leading to Apocalypse? The Importance of Fungi.	Mõni meist sööb seeni, teine jällegi mitte. Sellele aga, et seentel on meie ökosüsteemis suur roll, ei saa keegi vastu vaielda, vähemalt nii loodab Tartu Ülikooli botaanika ja ökoloogia doktorant Sanni Maria Aurora Färkkilä. Ta uurib, kuidas toitained taim-seen-muld süsteemis ringi liiguvad. Miks see aga meid huvitama peaks? Eks ikka seetõttu, et kui süsteem on häiritud, oleme seda ka meie. Kuidas? Sellest räägib Sanni Färkkilä taskuhäälingus pikemalt. Saatejuht on Signe Ivask. Taskuhäälingu väljaandmist toetas Eesti Teadusagentuur teaduse populariseerimise grandiga. Some people eat mushrooms, some people dislike them. Fungi are essential for us – this is what Sanni Maria Aurora Färkkilä, a PhD student at the University of Tartu, hopes everybody knows. She investigates how nutrients flow in mycorrhizal systems. Why should we care? Basically, if the system is affected, so are we. How? Sanni Färkkilä talks about it in the podcast.	30:44	136

3	Ajas rändamine on võimalik! Aga... kas aeg on üldse olemas?	Ajas rändamine on inimesi köitnud ajast aega. Tegelikuses on see aga palju lihtsam, kui arvata võiks ja mis peamine – ka kõigile kättesaadav. Tuleb lihtsalt raamaturiigi juurde minna, meelepärase teos haarata, end mugavalt sisse seada ja ongi võimalus ajas rännata. Tartu Ülikooli Germaani ja romaani keelte ja kirjanduse doktorant Susanna Soosaar uuribki lugejate aja kogemust romaanides, mis käsitlevad Teist maailmasõda. Kuidas? Sellest räägib Susanna Soosaar taskuhäälingus pikemalt.	29	171
4	Loom- ja inimkatsed meditsiinis – ravimite väljatöötamise paratamatus?	Miks on nii, et mõne vähivormi vastu leidub üpris häid ravimeid, teistele aga mitte? Tartu Ülikooli meditsiiniteaduste doktorant Anni Lepland kuulub uurimisrühma, mis püüab rinnavähi ravimit välja töötada. Millal see juhtuda võiks ja miks võtab ravimite väljatöötamine nõnda kaua aega? Seda kuuleb taskuhäälingust lähemalt.	33:26	94
5	The mysterious world of prison semiotics	In this episode, we talk with Erik Kõvamees about the necessity of studying prison and the prison system, additionally, how it is to be a PhD student, who is doing one's degree remotely.	29:29	57
6	Liikuvad lapsed liikuma kutsuvas koolis	Sellest, et meie lapsed ei liigu piisavalt, on räägitud küll ja veel. Kuidas ikkagi teha nii, et lastel liikumisharjumus tekiks ja kuidas saab kool omaltpoolt sellele kaasa aidata? Sellest kõigest räägib lähemalt Tartu Ülikooli sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi doktorant Getter Marie Lemberg, kel endalgi spordivallas tublid tulemused ette näidata.	28:19	59

7	Meedia kui sõjatanner: informatsiooni tõesus ja rünnakud ajakirjanike vastu	Sotsiaalmeedia laialdane levik lubab igapähele levitada oma tõde ning esineda ükskõik kellenal. Kuidas aga selles tohutus infotulvas ellu jääda ja aru saada, mis on päriselt tõsi ja mis mitte? Miks on tekkinud üha enam vastandumist teemal peavoolumeedia versus alternatiivmeedia? Kuidas on ajakirjanikud koroonakriisi kajastamisel hakkama saanud? Sellest ja paljust muust rääkis Tartu Ülikooli ajakirjanduse lektor ja Masaryki Ülikooli (Tšehhi) järel doktor Signe Ivask.	36:52	98
8	Uudne haavaravi aitab tulevikus miljonid inimesi	Farmaatsia doktorant Kairi Tiirik aitab välja töötada haavakatted, mis tulevikus lihtsustab miljonite inimeste elu. Miks taolisi plaastreid vaja on ja millal need turule jõuda võiksid – seda kõike kuuleb taskuhäälingust.	28:56	138
9	Erihoolekanne ENSV-s – kas tõesti nii õudne kui räägitakse?	1950-ndatel toimus läänemaailmas deinstitutionaliseerimise protsess. See tähendab, et psüühiliste erivajadustega inimesi, kes senini elasid suurtes haiglates või varjupaikades, hakati massiliselt asutustest välja kirjutama – tagasi kogukondadesse. Toona leiti see olevat ainuõige inimlik lähenemine, sest miks peaks osa inimestest elama nii õelda teiste eest varjul? Nõukogude Liidus, sealhulgas Eestis, väidetakse, et aset leidis vastupidine – võim suunas järjest enam nii-õelda teistsuguseid inimesi silma alt ära. Kuidas oli tegelikult? Seda uurib ajaloo doktorant Liisa Lail	40:57	87

10	Inimesed ja linnud valivad partneri samadel alustel ning elavad sarnast pereelu	L'Oréal Balticu programmi „Naised teaduses“ noorte talentide tänavuse auhinna pälvis Tartu Ülikooli loomaökoloogia doktorant Mari-Ann Lind, kes plaanib kasutada stipendiumi selleks, et uurida inimtekkelise reostuse mõju Läänemeres elavatele lestakaladele. Tema sõnul on oluline välja selgitada, kas pikaajalise reostuse tulemusena on kaladel evolutsioneerunud viisid, mis kaitsevad neid vähkkasvajate tekke eest, näiteks kas nende kõhumikroobid aitavad vähki põhjustavate reostusainetega paremini toime tulla. Samuti rääkis doktorant saates oma doktoritööst ja sellest, kuidas linnud ja inimesed elavad üsna sarnast pereelu.	27:31	120
----	---	--	-------	-----

LISA 2. Tartu Ülikoolis tehtavad taskuhäälingud aprillikuu 2022 seisuga

Taskuhäälingu nimi ja link	Lühike tutvustus
Rukkirääk	Tartu Ülikooli loodusmuuseumi ja botaanikaaia uues taskuhäälingus „Rukkirääk“ vestlevad nii asutusesised kui ka -välised eksperdid. Saatekülalised muljetavad loodusest, töökogemustest, seikadest ning Tartu Ülikooli loodusmuuseumi ja botaanikaaia tegemistest. Loodustemaatilisi saateid võib oodata iga kuu viimasel teisipäeval. Taskuhäälingu „Rukkirääk“ nimi on inspireeritud omapärasest linnust – rukkiräägust, kes oma krääkimisega on üks tuntuima häälega linde. Arvatakse, et meie igapäevane sõna „rääkima“ arenes sõnast, mis algselt tähendas rääkimist.
Meedialoogid	Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi vilistlane ja meediapädevuste entusiast Maria Kristiina Prass räägib igal teisel esmaspäeval põnevate inimestega põnevatel teemadel, mis ühel või teisel moel keerlevad meedia ümber. Nagu mesilased, kui nii võib öelda. Mõnikord on saatejuhid aga vahelduseks hoopis gümnasistid või tudengid ja nende episoodid on alati ka natuke nende endi nägu.
Universitas Tartuensis taskuhääling	Tartu Ülikooli ajakirja taskuhäälingus räägitakse päevakajalistel teemadel, mis puudutavad nii ülikooli kui ka suuremat üldsust. Vaata ka www.ajakiri.ut.ee .

Tartu Geo Podcast	TartuGeo is a podcast about geography and geoinformatics related fields along with education, research, history, philosophy, ground breaking ideas and innovation. Host Alexander Kmoch and Tahmin Sitab try to talk about different topics of the fields. The show will also host guests from different sectors who will share insight about their research and work. We try to bring up new episodes every 15 days with exciting and newer topics of geoinformatics and geography. Stay tuned and happy listening.
CEURUS podcast	CEURUS has launched a podcast series in Russian, in which CEURUS staff and invited guests discuss various topical issues in Russia, Eastern Europe and Eurasia.
Mis siis, kui...	Mis siis, kui teadust ei oleks olemas? Mis siis, kui teadlased ei tegeleks teemadega, millega nad tegelevad? Mis siis, kui teadlased ei saa nähtusi uurida piisavalt kähku? Samas aga, mis siis, kui teadlastel oleksid kõikvõimalikud vahendid uurimaks mida vaid hing ihkab. Taskuhäälingu keel on valitud vastavalt saatekülalisele. Esimesed osad kõlavadki seetõttu inglise keeles. Taskuhäälingu väljaandmist toetas Eesti Teadusagentuur teaduse populariseerimise grandiga.
Karjääriradar	Mida tähendab erialane töö filoloogi jaoks? Õpetamine ja tõlkimine on väärtuslikud ja vajalikud ametid, aga need on vaid üksikud näited võimalikest töövaldkondadest. Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride kolledži vilistlased jagavad lugusid oma õpikogemusest ja toovad esile oma erialal või humanitaarias laiemalt omandatud oskused ja teadmised, mis on aidanud neil tööturul silma paista ja mis on seeläbi muutunud väga väärtuslikeks osadeks nende argises tööelus.

Õpipisik	"Õpipisik" on Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi taskuhääling. "Õpipisik" on loodud, et jagada teaduspõhist infot, kuidas aina teadlikumalt ja tähenduslikumalt õppida ja õpetada. "Õpipisiku" saated keskenduvad erinevatele haridusvaldkonna teemadele, kaasates dialoogi ühe haridusteaduste instituudi akadeemilise töötaja ja ühe tudengi või vilistlase. Lisaks ilmuvad "Õpipisiku" juures haridusteaduste instituudi tudengite ja Pedagogicumi kompetentsikeskuse erisaated.
Mõistuse hääl	Tartu Ülikooli humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna taskuhäälingus „Mõistuse hääl" tuleb juttu õppimisvõimalustest ja kõigest põnevast, mis üliõpilaselu juurde kuulub. Saates käivad külas nii üliõpilased kui vilistlased, kes räägivad, milline on olnud nende kõrgharidustee ja kuhu on nad jõudnud või soovivad jõuda. Räägitakse nii õpirändest, praktikast kui ka põnevatest uurimistöödest, millega humanitaarteadlased tegelevad. Taskuhäälingu osad on kas eesti- või ingliskeelsed.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sandra Saar,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Taskuhääling „Mis siis, kui...“ kui teaduse kommunikaator“, mille juhendaja on Signe Ivask, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sandra Saar

30.05.2022